

Identity Politics in Turkey in the Context of Religious-Sectarian Identity, Nationalism, and National Belonging: The Case of the Iğdır Jafaris

Türkiye’de Kimlik Siyaseti Bağlamında Dini-Mezhepsel Kimlik, Milliyetçilik ve Ulusal Aidiyet: Iğdır Caferileri Örneği

Gürkan Kanat*

Abstract: This study aims to examine the relationship between religious-sectarian identity, nationalism, and national belonging within the context of identity politics in Türkiye through a theoretical perspective based on the case of the Ja’fari community in Iğdır. In contemporary political analyses, identity has become a fundamental concept that explains not only individual beliefs and forms of belonging but also the formation of state–society relations and the processes of political integration. In countries such as Türkiye, characterized by historically multi-layered social structures, the relationship between religious-sectarian identities and national identity occupies a central place in debates on identity politics. In this context, the Ja’fari community constitutes a remarkable case in terms of its distinctive religious-sectarian identity and practices of national belonging.

The study is based on a qualitative research design and employs literature review and document analysis as its primary methods. Within this framework, the literature on identity politics, theories of nationalism, and national belonging was examined, while academic studies on Ja’farism in Türkiye were comparatively evaluated. The findings indicate that there is no inherent conflict between religious-sectarian identity and national belonging; on the contrary, these forms of identity can become complementary under specific socio-historical conditions. The case of the Ja’fari community in Iğdır demonstrates that sectarian affiliation can coexist with national identity and that a multilayered structure of belonging is possible within the framework of identity politics. Accordingly, the findings suggest that identity politics in Türkiye should be understood not only as a source of division but also as a sphere with the potential to foster social and national integration

Keywords: Identity Politics, Religious-Sectarian Identity, Nationalism, National Belonging, Jafari Community in Iğdır.

Öz: Bu çalışma, Türkiye’de kimlik siyaseti bağlamında dini-mezhepsel kimlik, milliyetçilik ve ulusal aidiyet arasındaki ilişkiyi Iğdır Caferileri örneği üzerinden teorik bir perspektifle tartışmayı amaçlamaktadır.

* Dr., Republic of Türkiye, Ministry of the Interior
Dr., T.C. İçişleri Bakanlığı
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8055-4182>
gurkankanat35@hotmail.com

Cite as/ Atıf: Kanat, G. (2026). Identity politics in Turkey in the context of religious-sectarian identity, nationalism, and national belonging: The case of the Iğdır Jafaris / Türkiye’de kimlik siyaseti bağlamında dini-mezhepsel kimlik, milliyetçilik ve ulusal aidiyet: Iğdır Caferileri örneği. *Turkish Studies-Comparative Religious Studies*, 21(Ö1), 1341-1383. [Special Issues Dedicated to Prof. Dr. Mahmut Özer]. Ankara Bilim University Publications <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.95476>

Received/Geliş: 17 July/Temmuz 2026

Accepted/Kabul: 15 September/Eylül 2026

Published/Yayın: 20 September/Eylül 2026

Checked by plagiarism software

Günümüz siyasal analizlerinde kimlik olgusu; yalnızca bireysel inanç ve aidiyet biçimlerini değil, aynı zamanda devlet-toplum ilişkilerinin biçimlenmesini ve siyasal bütünleşme süreçlerini de açıklayan temel bir kavram haline gelmiştir. Türkiye gibi tarihsel olarak çok katmanlı toplumsal yapıya sahip ülkelerde, mezhepsel ve dini kimliklerin ulusal kimlik ile kurduğu ilişki, kimlik siyaseti tartışmalarının merkezinde yer almaktadır. Bu bağlamda Caferi topluluk, hem dini-mezhepsel özgünlüğü hem de ulusal aidiyet pratikleri açısından dikkat çekici bir örnek sunmaktadır.

Çalışma nitel araştırma yöntemine dayalı olarak hazırlanmış olup, literatür taraması ve doküman analizi teknikleri kullanılmıştır. Bu kapsamda kimlik siyaseti, milliyetçilik kuramları ve ulusal aidiyet literatürü incelenmiş; ayrıca Türkiye’de Caferilik üzerine yapılan akademik çalışmalar karşılaştırmalı bir biçimde değerlendirilmiştir. Analiz sürecinde özellikle kimliklerin sabit değil, tarihsel ve toplumsal süreçler içinde yeniden üretilen yapılar olduğu varsayımı temel alınmıştır.

Elde edilen bulgular, dini-mezhepsel kimlik ile ulusal aidiyet arasında zorunlu bir çatışma ilişkisi bulunmadığını; aksine bu kimlik biçimlerinin belirli sosyo-tarihsel koşullar altında birbirini tamamlayıcı nitelikler kazanabildiğini göstermektedir. İğdır Caferileri örneği, mezhepsel aidiyetin ulusal kimlik ile birlikte var olabildiğini ve kimlik siyaseti içinde çok katmanlı bir aidiyet yapısının mümkün olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum; Türkiye’de kimlik siyasetinin yalnızca ayrışma eksenli değil, aynı zamanda bütünleşme potansiyeli taşıyan bir alan olarak değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kimlik Siyaseti, Dini-Mezhepsel Kimlik, Milliyetçilik, Ulusal Aidiyet, İğdır Caferileri.

Structured Abstract:

In contemporary social sciences literature and political philosophy, the concept of identity is regarded not merely as a framework through which individuals understand and position themselves, but also as a fundamental analytical category that explains the dynamics of state–society relations, macro-level institutional structures, and processes of political integration. Particularly, the cultural flexibility and politicization processes generated by globalization have enabled religious-sectarian and ethnic group identities to become more visible, preserve their distinctiveness, and mobilize their members. While this development has intensified critiques of the homogenizing and standardizing tendencies of nation-states, it has also generated significant challenges, including the reduction of universal values to particular group interests and the deepening of social polarization through excessive group attachment. In historically, socially, and culturally multi-layered societies such as Türkiye, the relationship between particular religious-sectarian identities and universal/modern citizenship-based national identity constitutes one of the most sensitive and central problems in debates on identity politics.

The primary aim of this study is to analyze the multidimensional interaction between religious-sectarian identity, nationalism, and national belonging within the context of identity politics in Türkiye through the case of the Ja'fari community in Iğdır from a theoretical and relational perspective. The study seeks to demonstrate that these forms of belonging do not necessarily produce radical conflicts; rather, under certain socio-historical and contextual conditions, they may complement one another. In this regard, the research aims to address a theoretical gap in the dominant literature, which often constructs the relationship between particular sectarian identities and broader national identities as categorical oppositions. By examining a specific case, the study argues that identity politics should not be analyzed solely through the lens of social fragmentation and polarization but also as a field containing possibilities for flexible forms of integration. Without overlooking the risks associated with totalizing or exclusionary approaches that conceptualize collective identities as absolute authorities independent of individuals, this research emphasizes the importance of understanding the multilayered nature of the answers individuals and communities provide to the questions of “Who am I?” and “Who are we?”. The Iğdır region provides a distinctive analytical setting due to its historical position as a border area and its experience of coexistence among different ethnic and sectarian groups. Likewise, the Ja'fari community offers a significant case for testing theoretical arguments, as it simultaneously embodies the sectarian distinctiveness of Shi'a Ja'fari religious identity and strong practices of national belonging based on citizenship in the Republic of Türkiye.

To analyze this theoretical and empirical framework, the study adopts a qualitative research design grounded in the interpretive and relational paradigm of social sciences rather than an empirical or positivist field research approach. Literature review and document analysis techniques were systematically employed to construct the conceptual framework and analytical depth of the research. The primary sources consisted of foundational theoretical works on identity politics, social identity theories, theories of nationalism—particularly Ernest Gellner's modernization-based approach, Benedict Anderson's concept of “imagined communities,” and Anthony Smith's cultural-historical analyses—and the literature on national belonging. In addition, existing anthropological, sociological, and political science studies, academic articles, dissertations, and socio-historical documents concerning Shi'ism, Ja'farism, and Azerbaijani communities in Türkiye were collected as secondary sources and subjected to comparative analysis. Textual relational analysis, conceptual deconstruction, and qualitative content analysis were employed as analytical techniques. The fundamental epistemological assumption guiding the analysis is that identities and forms of belonging are not biological, fixed, immutable, or essentialist structures; rather, they are dynamic social constructions that are continuously produced, transformed, and negotiated within historical processes, political contexts, and social interactions. Accordingly, the collected documents were categorized thematically and interpreted in relation to the migration histories of the Ja'fari community in Iğdır, its local socio-cultural visibility, public rituals, and interactions with state institutions.

The findings demonstrate that there is no ontological or inevitable conflict between religious-sectarian identity and macro-level national belonging. The case of the Ja'fari community in Iğdır confirms that attachment to a particular religious group can coexist harmoniously with a broader national identity, allowing for the emergence of a flexible and multilayered structure of belonging. Regarding the community's socio-historical background, migration movements from Azerbaijan, the Caucasus, and present-day Armenia approximately a century ago resulted in the preservation of Azerbaijani linguistic practices and transnational

kinship networks among many community members, which has frequently led the group to be categorized within the literature as an “Azerbaijani” ethnic identity. However, the presence of individuals of local Turkish, Kurdish, or Alevis backgrounds who later adopted Ja'fari identity demonstrates that collective identity is neither homogeneous nor reducible to a single ethnic category. The diversity observed in identity narratives reveals a multilayered belonging strategy in which individuals simultaneously embrace Azerbaijani Turkish ethnic origins, Ja'fari sectarian affiliation, and the broader Turkish national identity.

The findings further indicate that individuals do not experience these different layers of identity within a fixed hierarchy; rather, they activate them through a mechanism of “situational identity,” in which identity positioning is shaped by social context. Individuals emphasize their Ja'fari sectarian identity within family relations, communal solidarity networks, mosque-centered organizations, and collective religious rituals, particularly Muharram commemorations. Conversely, in professional environments, educational institutions, bureaucratic mechanisms, and official public spaces, national identity and citizenship-based belonging become primary reference points. Relations with Sunni communities do not appear as mechanisms of absolute polarization or social isolation; instead, they represent a flexible sphere of interaction characterized by manageable boundaries, everyday coexistence, and mutual adaptation. One of the most significant findings is that the perception of citizenship of the Republic of Türkiye among community members extends beyond a formal legal status and has become deeply internalized through shared history, collective destiny, and political loyalty.

In conclusion, while Turkish national identity represents a macro-political framework, Ja'fari identity constitutes a micro-level religious sphere, and these two dimensions coexist through functional differentiation rather than conflict. The main contribution of this study to academic literature, political science, and social policy debates lies in challenging dominant, reductionist, securitized, and deterministic approaches in identity politics that primarily focus on fragmentation and center-periphery tensions. Through the case of the Ja'fari community in Iğdır, the study empirically demonstrates that the existence of ethnic, religious, and sectarian sub-identities within nation-state structures does not necessarily lead to dissolution, division, or sovereignty crises. Rather, when inclusive citizenship frameworks and democratic recognition processes are established, these differences may become structural elements that strengthen broader social integration. In the context of globalization and postmodern fragmentation, the study proposes an original analytical model explaining how universal citizenship values and particular local identities can be articulated without contradiction, offering insights into how collective solidarity can coexist with national cohesion in political philosophy.

Keywords: Identity Politics, Religious-Sectarian Identity, Nationalism, National Belonging, Ja'fari Community in Iğdır.

ملخص منظم:

في الأدبيات المعاصرة للعلوم الاجتماعية والفلسفة السياسية، يُنظر إلى مفهوم الهوية ليس فقط كإطار يُستخدم الأفراد من خلاله لفهم أنفسهم وتحديد مواقعهم، بل أيضاً كقوة تحليلية أساسية تفسر ديناميات العلاقات بين الدولة والمجتمع، والهياكل المؤسسية على المستوى الكلي وعمليات التكامل السياسي. وعلى وجه الخصوص، فإن المرونة الثقافية وعمليات التسييس الناتجة عن العولمة قد مكنت الهويات الدينية والطائفية والعرقية من أن تصبح أكثر بروزاً، وأن تحافظ على تميزها، وأن تحشد أعضائها. وفي حين أدى هذا التطور إلى تكثيف الانتقادات الموجهة إلى اتجاهات التجانس والتوحيد في الدول القومية، فقد ولد أيضاً تحديات كبيرة، بما في ذلك اختزال القيم العالمية لمصالح جماعات معينة، وتعميق الاستقطاب الاجتماعي من خلال الارتباط المفرط بالجماعة. وفي مجتمعات متعددة الطبقات تاريخياً واجتماعياً وثقافياً مثل تركيا، تشكل العلاقة بين الهويات الدينية-الطائفية الخاصة والهوية الوطنية العالمية/الحديثة القائمة على المواطنة إحدى أكثر المشكلات حساسية وأهمية في النقاشات حول سياسات الهوية.

الهدف الأساسي من هذه الدراسة هو تحليل التفاعل متعدد الأبعاد بين الهوية الدينية-الطائفية، والقومية، والانتماء الوطني في سياق سياسات الهوية في تركيا من خلال حالة الطائفة الجعفرية في إغدير من منظور نظري وعلائقي. وتسعى الدراسة إلى إثبات أن أشكال الانتماء هذه لا تؤدي بالضرورة إلى صراعات متطرفة؛ بل إنها، في ظل ظروف اجتماعية وتاريخية وسياقية معينة، قد تكمل بعضها بعضاً. وفي هذا الصدد، تهدف الدراسة إلى سد فجوة نظرية في الأدبيات السائدة، التي غالباً ما تصور العلاقة بين هويات طائفية معينة وهويات وطنية أوسع نطاقاً على أنها تضاد قاطع. ومن خلال دراسة حالة محددة، ترى الدراسة أن سياسات الهوية لا ينبغي تحليلها فقط من منظور التشرذم الاجتماعي والاستقطاب، بل أيضاً باعتبارها مجالاً ينطوي على إمكانيات لأشكال مرنة من الاندماج. ودون إغفال المخاطر المرتبطة بالمقاربات الشمولية أو الإقصائية التي تصور الهويات الجماعية على أنها سلطات مطلقة مستقلة عن الأفراد، تؤكد هذه الدراسة على أهمية فهم الطبيعة متعددة الطبقات للإجابات التي يقدمها الأفراد والمجتمعات على أسئلة «من أنا؟» و«من نحن؟». وتوفر منطقة إغدير إطاراً تحليلياً مميزاً نظراً لموقعها التاريخي كمناطق حدودية وتجربتها في التعايش بين مختلف المجموعات العرقية والطائفية. وبالمثل، يشكل المجتمع الجعفري حالة مهمة لاختبار

الحجج النظرية، حيث يجسد في أن واحد التميز الطائفي للهوية الدينية الشيعية الجعفرية وممارسات قوية للانتماء الوطني القائمة على المواطنة في جمهورية تركيا

لتحليل هذا الإطار النظري والتجريبي، تتبنى الدراسة تصميمًا بحثيًا نوعيًا يستند إلى النموذج التفسيري والعلائقي للعلوم الاجتماعية بدلاً من نهج البحث الميداني التجريبي أو الوضعي. وقد استُخدمت تقنيات مراجعة الأدبيات وتحليل الوثائق بشكل منهجي لبناء الإطار المفاهيمي والعمق التحليلي للبحث. وتألّفت المصادر الأولية من أعمال نظرية أساسية حول سياسات الهوية، ونظريات الهوية الاجتماعية، ونظريات القومية لا سيما نهج إرنست جيلنر القائم على التحديث، ومفهوم بنديكت أندرسون لـ«المجتمعات المتخيلة»، والتحليلات الثقافية-التاريخية لأنطوني — سميث — بالإضافة إلى الأدبيات المتعلقة بالانتماء الوطني. بالإضافة إلى ذلك، تم جمع الدراسات الأنثروبولوجية والاجتماعية والسياسية القائمة والمقالات الأكاديمية، والأطروحات، والوثائق الاجتماعية-التاريخية المتعلقة بالشيعية والجعفرية والمجتمعات الأذربيجانية في تركيا كمصادر ثانوية، وخضعت لتحليل مقارن. وقد استُخدمت تقنيات التحليل النصي العلائقي، والتفكيك المفاهيمي، والتحليل النوعي للمحتوى كأساليب تحليلية والافتراض المعرفي الأساسي الذي يوجه التحليل هو أن الهويات وأشكال الانتماء ليست هياكل بيولوجية، أو ثابتة، أو غير قابلة للتغيير، أو جوهرية؛ بل هي بناءات اجتماعية ديناميكية يتم إنتاجها وتحولها والتفاوض بشأنها باستمرار في إطار العمليات التاريخية، والسياقات السياسية والتفاعلات الاجتماعية. وبناءً على ذلك، تم تصنيف الوثائق التي تم جمعها حسب الموضوعات وتفسيرها في ضوء تاريخ هجرة الجالية الجعفرية في إغدير، وظهورها الاجتماعي-الثقافي المحلي، وطقوسها العامة، وتفاعلاتها مع مؤسسات الدولة

وتُظهر النتائج أنه لا يوجد صراع وجودي أو حتمي بين الهوية الدينية-الطائفية والانتماء الوطني على المستوى الكلي. وتؤكد حالة الجالية الجعفرية في إغدير أن الانتماء إلى مجموعة دينية معينة يمكن أن يتعايش بانسجام مع هوية وطنية أوسع نطاقاً، مما يسمح بظهور بنية انتماء مرنة ومتعددة الطبقات. وفيما يتعلق بالخلفية الاجتماعية والتاريخية للمجتمع، أدت حركات الهجرة من أذربيجان والقوقاز وأرمينيا الحالية منذ حوالي قرن إلى الحفاظ على الممارسات اللغوية الأذربيجانية وشبكات القرابة العابرة للحدود الوطنية بين العديد من أفراد المجتمع، مما أدى في كثير من الأحيان إلى تصنيف المجموعة في الأدبيات على أنها ذات هوية عرقية «أذربيجانية». ومع ذلك، فإن وجود أفراد من خلفيات تركية أو كردية أو ألبانية محلية، الذين تبينوا لاحقاً الهوية الجعفرية، يدل على أن الهوية الجماعية ليست متجانسة ولا يمكن اختزالها إلى فئة عرقية واحدة. ويكشف التنوع الملحوظ في سرديات الهوية عن استراتيجيات انتماء متعددة المستويات، حيث يتبنى الأفراد في آن واحد الأصول العرقية التركية الأذربيجانية، والانتماء الطائفي الجعفري، والهوية الوطنية التركية الأوسع نطاقاً

وتشير النتائج كذلك إلى أن الأفراد لا يعيشون هذه الطبقات المختلفة من الهوية ضمن تسلسل هرمي ثابت؛ بل إنهم ينشطونها من خلال آلية «الهوية الظرفية»، التي يتشكل فيها موقع الهوية وفقاً للسياق الاجتماعي. يؤكد الأفراد على هويتهم الطائفية الجعفرية في إطار العلاقات الأسرية، وشبكات التضامن المجتمعي، والمنظمات التي تتمحور حول المساجد، والطقوس الدينية الجماعية، ولا سيما احتفالات محرم. على العكس من ذلك، في البيئات المهنية والمؤسسات التعليمية والآليات البيروقراطية والأماكن العامة الرسمية، تصبح الهوية الوطنية والانتماء القائم على المواطنة نقاط مرجعية أساسية. ولا تبدو العلاقات مع المجتمعات السنية كالبات للاستقطاب المطلق أو العزلة الاجتماعية؛ بل تمثل مجالاً مرناً للتفاعل يتميز بحدود يمكن التحكم فيها، والتعايش اليومي، والتكيف المتبادل. ومن أهم النتائج التي توصلت إليها الدراسة أن تصور المواطنة في جمهورية تركيا بين أفراد المجتمع يتجاوز مجرد الوضع القانوني الرسمي، وقد أصبح متأصلاً بعمق من خلال التاريخ المشترك والمصير الجماعي والولاء السياسي

في الختام، في حين تمثل الهوية الوطنية التركية إطاراً سياسياً كلياً، تشكل الهوية الجعفرية مجالاً دينياً على المستوى الجزئي، ويتعايش هذان البعدان من خلال التمايز الوظيفي بدلاً من الصراع. وتكمن المساهمة الرئيسية لهذه الدراسة في الأدبيات الأكاديمية والعلوم السياسية ومناقشات السياسة الاجتماعية في تحدي النهج السائدة في سياسات الهوية، وهي نهج اختزالية وأمنية وحتمية، تركز في المقام الأول على التفتت والتوترات بين المركز والأطراف. من خلال حالة الجالية الجعفرية في إغدير، تثبت الدراسة تجريبياً أن وجود هويات فرعية عرقية ودينية ووطنية داخل هياكل الدولة القومية لا يؤدي بالضرورة إلى الانحلال أو الانقسام أو أزمت السيادة. بل على العكس، عندما يتم إرساء أطر المواطنة الشاملة وعمليات الاعتراف الديمقراطي، قد تصبح هذه الاختلافات عناصر هيكلية تعزز التكامل الاجتماعي الأوسع نطاقاً. في سياق العولمة والتفكك ما بعد الحداثي، تقترح الدراسة نموذجاً تحليلياً أصيلاً يفسر كيف يمكن التوفيق بين قيم المواطنة العالمية والهويات المحلية الخاصة دون تناقض، وتقدم رؤى حول كيفية تعايش التضامن الجماعي مع التماسك الوطني في الفلسفة السياسية

الكلمات المفتاحية: سياسات الهوية، الهوية الدينية-الطائفية، القومية، الانتماء الوطني، الطائفة الجعفرية في إغدير

Résumé Structuré:

Dans la littérature contemporaine des sciences sociales et de la philosophie politique, le concept d'identité n'est pas seulement considéré comme un cadre à travers lequel les individus se comprennent et se positionnent, mais aussi comme une catégorie analytique fondamentale qui explique la dynamique des relations entre l'État et la société, les structures institutionnelles à grande échelle et les processus d'intégration politique. En particulier, la flexibilité culturelle et les processus de politisation engendrés par la mondialisation ont permis aux identités religieuses, sectaires et ethniques de gagner en visibilité, de préserver leur spécificité et de mobiliser leurs membres. Si cette évolution a intensifié les critiques à l'égard des tendances à l'homogénéisation et à la standardisation des États-nations, elle a également engendré des défis importants, notamment la réduction des valeurs universelles à des intérêts de groupe particuliers et l'aggravation de la polarisation sociale due à un attachement excessif à un groupe. Dans des sociétés historiquement, socialement et culturellement complexes telles que la Turquie, la relation entre les identités religieuses et sectaires

particulières et l'identité nationale universelle et moderne fondée sur la citoyenneté constitue l'un des problèmes les plus sensibles et les plus centraux dans les débats sur la politique identitaire.

L'objectif principal de cette étude est d'analyser l'interaction multidimensionnelle entre l'identité religieuse et sectaire, le nationalisme et l'appartenance nationale dans le contexte de la politique identitaire en Turquie, à travers le cas de la communauté ja'fari d'Iğdır, dans une perspective théorique et relationnelle. L'étude vise à démontrer que ces formes d'appartenance ne génèrent pas nécessairement des conflits radicaux ; au contraire, dans certaines conditions socio-historiques et contextuelles, elles peuvent se compléter mutuellement. À cet égard, la recherche vise à combler une lacune théorique dans la littérature dominante, qui présente souvent la relation entre des identités sectaires particulières et des identités nationales plus larges comme des oppositions catégoriques. En examinant un cas spécifique, l'étude soutient que la politique identitaire ne doit pas être analysée uniquement sous l'angle de la fragmentation sociale et de la polarisation, mais également comme un champ recelant des possibilités de formes souples d'intégration. Sans négliger les risques associés aux approches totalisantes ou exclusionnistes qui conceptualisent les identités collectives comme des autorités absolues indépendantes des individus, cette recherche souligne l'importance de comprendre la nature multicouche des réponses que les individus et les communautés apportent aux questions « Qui suis-je ? » et « Qui sommes-nous ? ». La région d'Iğdır offre un cadre analytique particulier en raison de sa position historique en tant que zone frontalière et de son expérience de coexistence entre différents groupes ethniques et sectaires. De même, la communauté ja'fari constitue un cas d'étude significatif pour tester des arguments théoriques, car elle incarne à la fois la spécificité sectaire de l'identité religieuse chiite ja'fari et de solides pratiques d'appartenance nationale fondées sur la citoyenneté au sein de la République de Turquie.

Pour analyser ce cadre théorique et empirique, l'étude adopte une méthodologie de recherche qualitative ancrée dans le paradigme interprétatif et relationnel des sciences sociales, plutôt qu'une approche empirique ou positiviste de la recherche de terrain. Des techniques de revue de la littérature et d'analyse documentaire ont été systématiquement utilisées pour construire le cadre conceptuel et la profondeur analytique de la recherche. Les sources primaires comprenaient des ouvrages théoriques fondamentaux sur la politique identitaire, les théories de l'identité sociale, les théories du nationalisme — en particulier l'approche fondée sur la modernisation d'Ernest Gellner, le concept de « communautés imaginées » de Benedict Anderson et les analyses historico-culturelles d'Anthony Smith — ainsi que la littérature sur l'appartenance nationale. En outre, des études anthropologiques, sociologiques et politologiques existantes, des articles universitaires, des thèses et des documents socio-historiques concernant le chiisme, le ja'farisme et les communautés azerbaïdjanaises en Turquie ont été rassemblés en tant que sources secondaires et soumis à une analyse comparative. L'analyse relationnelle des textes, la déconstruction conceptuelle et l'analyse qualitative du contenu ont été utilisées comme techniques analytiques. Le postulat épistémologique fondamental qui guide l'analyse est que les identités et les formes d'appartenance ne sont pas des structures biologiques, fixes, immuables ou essentialistes ; il s'agit plutôt de constructions sociales dynamiques qui sont continuellement produites, transformées et négociées au sein de processus historiques, de contextes politiques et d'interactions sociales. En conséquence, les documents recueillis ont été classés par thème et interprétés au regard de l'histoire migratoire de la communauté ja'fari d'Iğdır, de sa visibilité socioculturelle locale, de ses rituels publics et de ses interactions avec les institutions étatiques.

Les résultats montrent qu'il n'existe aucun conflit ontologique ou inévitable entre l'identité religieuse-sectaire et l'appartenance nationale au niveau macro. Le cas de la communauté ja'fari d'Iğdır confirme que l'attachement à un groupe religieux particulier peut coexister harmonieusement avec une identité nationale plus large, permettant l'émergence d'une structure d'appartenance flexible et à plusieurs niveaux. En ce qui concerne le contexte socio-historique de la communauté, les mouvements migratoires en provenance d'Azerbaïdjan, du Caucase et de l'Arménie actuelle, il y a environ un siècle, ont conduit à la préservation des pratiques linguistiques azerbaïdjanaises et des réseaux de parenté transnationaux chez de nombreux membres de la communauté, ce qui a souvent conduit la littérature spécialisée à classer ce groupe sous l'identité ethnique « azerbaïdjanaise ». Cependant, la présence d'individus d'origine turque, kurde ou alévi locale ayant par la suite adopté l'identité ja'fari démontre que l'identité collective n'est ni homogène ni réductible à une seule catégorie ethnique. La diversité observée dans les récits identitaires révèle une stratégie d'appartenance à plusieurs niveaux dans laquelle les individus embrassent simultanément leurs origines ethniques turques azerbaïdjanaises, leur affiliation sectaire ja'fari et l'identité nationale turque au sens large.

Les résultats indiquent en outre que les individus ne perçoivent pas ces différentes couches d'identité selon une hiérarchie figée ; ils les activent plutôt par le biais d'un mécanisme d'« identité situationnelle », dans lequel le positionnement identitaire est façonné par le contexte social. Les individus mettent en avant leur identité sectaire ja'fari au sein des relations familiales, des réseaux de solidarité communautaire, des organisations centrées sur la mosquée et des rituels religieux collectifs, en particulier les commémorations du Muharram. À l'inverse, dans les environnements professionnels, les établissements d'enseignement, les mécanismes bureaucratiques et les espaces publics officiels, l'identité nationale et l'appartenance fondée sur la citoyenneté deviennent les principaux points de référence. Les relations avec les communautés sunnites n'apparaissent pas comme des mécanismes de polarisation absolue ou d'isolement social ; elles représentent au contraire une sphère d'interaction flexible, caractérisée par des frontières gérables, une coexistence quotidienne et une adaptation mutuelle. L'un des résultats les plus significatifs est que la perception de la citoyenneté de la République de Turquie parmi les membres de la communauté dépasse le simple statut juridique formel et s'est profondément intériorisée à travers une histoire partagée, un destin collectif et une loyauté politique.

En conclusion, alors que l'identité nationale turque représente un cadre macro-politique, l'identité ja'fari constitue une sphère religieuse au niveau micro, et ces deux dimensions coexistent par le biais d'une différenciation fonctionnelle plutôt que d'un conflit. La principale contribution de cette étude à la littérature académique, aux sciences politiques et aux débats sur les politiques sociales réside dans la remise en cause des approches dominantes, réductionnistes, sécuritaires et déterministes en matière de politique identitaire, qui se concentrent principalement sur la fragmentation et les tensions centre-périphérie. À travers le cas de la communauté ja'fari d'Iğdır, l'étude démontre empiriquement que l'existence de sous-identités ethniques, religieuses et sectaires au sein des structures de l'État-nation ne conduit pas nécessairement à la dissolution, à la division ou à des crises de souveraineté. Au contraire, lorsque des cadres de citoyenneté inclusifs et des processus de reconnaissance démocratique sont mis en place, ces différences peuvent devenir des éléments structurels qui renforcent une intégration sociale plus large. Dans le contexte de la mondialisation et de la fragmentation postmoderne, cette étude propose un modèle analytique original expliquant comment les valeurs universelles de citoyenneté et les identités locales particulières peuvent s'articuler sans contradiction, offrant ainsi un éclairage sur la manière dont la solidarité collective peut coexister avec la cohésion nationale en philosophie politique.

Mots-clés : politique identitaire, identité religieuse et sectaire, nationalisme, appartenance nationale, communauté ja'fari d'Iğdır.

Resumen Estructurado:

En la literatura contemporánea de las ciencias sociales y la filosofía política, el concepto de identidad no se considera únicamente un marco a través del cual los individuos se comprenden y se posicionan, sino también una categoría analítica fundamental que explica la dinámica de las relaciones entre el Estado y la sociedad, las estructuras institucionales a nivel macro y los procesos de integración política. En particular, la flexibilidad cultural y los procesos de politización generados por la globalización han permitido que las identidades de los grupos religiosos-sectarios y étnicos ganen visibilidad, conserven su singularidad y movilicen a sus miembros. Si bien esta evolución ha intensificado las críticas a las tendencias homogeneizadoras y estandarizadoras de los Estados-nación, también ha generado importantes retos, entre ellos la reducción de los valores universales a intereses grupales particulares y la profundización de la polarización social a través de un apego excesivo al grupo. En sociedades históricamente, socialmente y culturalmente complejas como Turquía, la relación entre las identidades religiosas y sectarias particulares y la identidad nacional universal y moderna basada en la ciudadanía constituye uno de los problemas más delicados y centrales en los debates sobre la política de identidad.

El objetivo principal de este estudio es analizar la interacción multidimensional entre la identidad religiosa-sectaria, el nacionalismo y la pertenencia nacional en el contexto de la política de identidad en Turquía, a través del caso de la comunidad ja'fari de Iğdır, desde una perspectiva teórica y relacional. El estudio pretende demostrar que estas formas de pertenencia no producen necesariamente conflictos radicales; más bien, en determinadas condiciones sociohistóricas y contextuales, pueden complementarse entre sí. En este sentido, la investigación pretende subsanar una laguna teórica en la literatura dominante, que a menudo concibe la

relación entre identidades sectarias particulares e identidades nacionales más amplias como oposiciones categóricas. Mediante el examen de un caso concreto, el estudio sostiene que la política identitaria no debe analizarse únicamente desde la perspectiva de la fragmentación social y la polarización, sino también como un ámbito que encierra posibilidades de formas flexibles de integración. Sin pasar por alto los riesgos asociados a los enfoques totalizadores o excluyentes que conceptualizan las identidades colectivas como autoridades absolutas independientes de los individuos, esta investigación hace hincapié en la importancia de comprender la naturaleza multifacética de las respuestas que los individuos y las comunidades dan a las preguntas «¿Quién soy?» y «¿Quiénes somos?». La región de Iğdır ofrece un marco analítico singular debido a su posición histórica como zona fronteriza y a su experiencia de convivencia entre diferentes grupos étnicos y sectarios. Del mismo modo, la comunidad ja'fari ofrece un caso significativo para poner a prueba los argumentos teóricos, ya que encarna simultáneamente la singularidad sectaria de la identidad religiosa chií ja'fari y unas sólidas prácticas de pertenencia nacional basadas en la ciudadanía en la República de Turquía.

Para analizar este marco teórico y empírico, el estudio adopta un diseño de investigación cualitativo basado en el paradigma interpretativo y relacional de las ciencias sociales, en lugar de un enfoque de investigación de campo empírico o positivista. Se emplearon de forma sistemática técnicas de revisión bibliográfica y análisis documental para construir el marco conceptual y la profundidad analítica de la investigación. Las fuentes primarias consistieron en obras teóricas fundamentales sobre política de identidad, teorías de la identidad social, teorías del nacionalismo —en particular, el enfoque basado en la modernización de Ernest Gellner, el concepto de «comunidades imaginadas» de Benedict Anderson y los análisis histórico-culturales de Anthony Smith— y la bibliografía sobre la pertenencia nacional. Además, se recopilaban como fuentes secundarias los estudios existentes en antropología, sociología y ciencias políticas, así como artículos académicos, tesis doctorales y documentos sociohistóricos relativos al chiismo, el ja'farismo y las comunidades azerbaiyanas en Turquía, y se sometieron a un análisis comparativo. Como técnicas analíticas se emplearon el análisis relacional textual, la deconstrucción conceptual y el análisis cualitativo de contenido. El supuesto epistemológico fundamental que guía el análisis es que las identidades y las formas de pertenencia no son estructuras biológicas, fijas, inmutables ni esencialistas; más bien, son construcciones sociales dinámicas que se producen, transforman y negocian continuamente en el marco de procesos históricos, contextos políticos e interacciones sociales. En consecuencia, los documentos recopilados se clasificaron temáticamente y se interpretaron en relación con las historias migratorias de la comunidad ja'fari en Iğdır, su visibilidad sociocultural local, sus rituales públicos y sus interacciones con las instituciones estatales.

Los resultados demuestran que no existe un conflicto ontológico o inevitable entre la identidad religiosa-sectaria y la pertenencia nacional a nivel macro. El caso de la comunidad ja'fari de Iğdır confirma que el apego a un grupo religioso concreto puede coexistir armoniosamente con una identidad nacional más amplia, lo que permite el surgimiento de una estructura de pertenencia flexible y con múltiples capas. En cuanto a los antecedentes sociohistóricos de la comunidad, los movimientos migratorios procedentes de Azerbaiyán, el Cáucaso y la actual Armenia hace aproximadamente un siglo dieron lugar a la preservación de las prácticas lingüísticas azerbaiyanas y de las redes transnacionales de parentesco entre muchos miembros de la comunidad, lo que ha llevado con frecuencia a que el grupo sea clasificado en la literatura como una identidad étnica «azerbaiyana». Sin embargo, la presencia de personas de origen turco, kurdo o alevi locales que posteriormente adoptaron la identidad ja'fari demuestra que la identidad colectiva no es homogénea ni reducible a una única categoría étnica. La diversidad observada en las narrativas de identidad revela una estrategia de pertenencia con múltiples capas en la que las personas abrazan simultáneamente los orígenes étnicos turco-azerbaiyanos, la afiliación sectaria ja'fari y la identidad nacional turca más amplia.

Los resultados indican además que las personas no experimentan estas diferentes capas de identidad dentro de una jerarquía fija; más bien, las activan a través de un mecanismo de «identidad situacional», en el que el posicionamiento identitario viene determinado por el contexto social. Los individuos hacen hincapié en su identidad sectaria ja'fari en el seno de las relaciones familiares, las redes de solidaridad comunitaria, las organizaciones centradas en la mezquita y los rituales religiosos colectivos, en particular las conmemoraciones del Muharram. Por el contrario, en los entornos profesionales, las instituciones educativas, los mecanismos burocráticos y los espacios públicos oficiales, la identidad nacional y la pertenencia basada en la ciudadanía se convierten en puntos de referencia primordiales. Las relaciones con las comunidades suníes no se presentan como mecanismos de polarización absoluta o de aislamiento social; por el contrario, representan una esfera flexible de interacción caracterizada por límites manejables, una convivencia cotidiana y una adaptación mutua. Uno de los hallazgos más significativos es que la percepción de la ciudadanía de la República de Turquía entre

los miembros de la comunidad va más allá de un estatus jurídico formal y se ha interiorizado profundamente a través de una historia compartida, un destino colectivo y una lealtad política.

En conclusión, mientras que la identidad nacional turca representa un marco macropolítico, la identidad ja'fari constituye una esfera religiosa a nivel micro, y estas dos dimensiones coexisten a través de una diferenciación funcional más que de un conflicto. La principal contribución de este estudio a la literatura académica, a las ciencias políticas y a los debates sobre política social radica en cuestionar los enfoques dominantes, reduccionistas, securitizados y deterministas de la política de identidad que se centran principalmente en la fragmentación y en las tensiones entre el centro y la periferia. A través del caso de la comunidad ja'fari en Iğdır, el estudio demuestra empíricamente que la existencia de subidentidades étnicas, religiosas y sectarias dentro de las estructuras del Estado-nación no conduce necesariamente a la disolución, la división o a crisis de soberanía. Por el contrario, cuando se establecen marcos de ciudadanía inclusivos y procesos de reconocimiento democrático, estas diferencias pueden convertirse en elementos estructurales que refuerzan una integración social más amplia. En el contexto de la globalización y la fragmentación posmoderna, el estudio propone un modelo analítico original que explica cómo los valores universales de ciudadanía y las identidades locales particulares pueden articularse sin contradicción, ofreciendo perspectivas sobre cómo la solidaridad colectiva puede coexistir con la cohesión nacional en la filosofía política.

Palabras clave: Política de identidad, identidad religiosa-sectaria, nacionalismo, pertenencia nacional, comunidad ja'fari en Iğdır.

结构化摘要:

在当代社会科学文献和政治哲学中,“身份”概念不仅被视为个体理解和定位自我的框架,更是阐释国家与社会关系动态、宏观层面的制度结构以及政治一体化进程的基本分析范畴。特别是,全球化所催生的文化灵活性与政治化进程,使得宗教教派及族群身份更加凸显,既得以保持其独特性,又能动员其成员。尽管这一发展加剧了针对民族国家同质化和标准化倾向的批评,但也带来了重大挑战,包括将普世价值观简化为特定群体的利益,以及因过度依附群体而加剧的社会两极分化。在像土耳其这样具有历史、社会和文化多层面的社会中,特定宗教教派身份与基于普世/现代公民身份的民族身份之间的关系,构成了身份政治辩论中最敏感且核心的问题之一。

本研究的主要目标是,从理论和关系视角出发,以伊格迪尔的贾法里社区为例,分析在土耳其身份政治语境下,宗教-教派身份、民族主义与国家归属感之间的多维互动。本研究旨在证明,这些归属形式并不必然导致激进冲突;相反,在特定的社会历史和情境条件下,它们可能相互补充。就此而言,本研究旨在填补主流文献中的理论空白——这些文献往往将特定教派身份与更广泛的民族身份之间的关系建构为二元对立。通过考察具体案例,本研究认为,身份政治不应仅通过社会分裂和两极化的视角来分析,而应被视为一个蕴含着灵活融合可能性的领域。本研究在未忽视将集体身份概念化为独立于个体之外的绝对权威——这种整体化或排他性方法所带来的风险的同时,强调了理解个人和社区对“我是谁?”和“我们是谁?”这两个问题所作回答的多层次性质的重要性。伊格迪尔地区因其作为边境地区的历史地位以及不同民族和教派群体共存的经验,提供了一个独特的分析背景。同样,贾法里(Ja'fari)社群也为检验理论论点提供了重要案例,因为它既体现了什叶派贾法里宗教身份的教派独特性,又展现了基于在土耳其共和国公民身份的强烈民族归属感实践。

为了分析这一理论与实证框架,本研究采用基于社会科学解释性与关系性范式的定性研究设计,而非实证主义或实证主义的田野研究方法。研究系统地运用了文献综述和文件分析技术,以构建研究的概念框架并深化分析。主要资料包括关于身份政治、社会身份理论、民族主义理论(特别是欧内斯特·格尔纳基于现代化的方法、本尼迪克特·安德森的“想象的共同体”概念以及安东尼·史密斯的文化历史分析)的基础理论著作,以及关于国家归属感的文献。此外,还收集了关于什叶派、贾法里派以及土耳其境内阿塞拜疆族群的现有人类学、社会学和政治学研究、学术论文、学位论文及社会历史文献作为二手资料,并对其进行了比较分析。研究采用文本关系分析、概念解构和定性内容分析等分析方法。指导本研究的基本认识论假设是:身份与归属形式并非生物性的、固定的、不可改变的或本质主义的结构;相反,它们是动态的社会建构,在历史进程、政治语境和社会互动中

不断被生产、转化和协商。据此，将收集到的文献按主题分类，并结合伊格迪尔贾法里社区的移民历史、其当地的社会文化能见度、公共仪式以及与国家机构的互动进行解读。

研究结果表明，宗教教派身份与宏观层面的民族归属之间并不存在本体论上的或不可避免的冲突。伊格迪尔贾法里社区的案例证实，对特定宗教群体的归属感可以与更广泛的民族身份和谐共存，从而形成一种灵活且多层次的归属结构。就该群体的社会历史背景而言，大约一个世纪前从阿塞拜疆、高加索地区及现今亚美尼亚的移民潮，使得许多社区成员保留了阿塞拜疆语的使用习惯和跨国亲属网络，这也导致该群体在学术文献中常被归类为具有“阿塞拜疆”族裔身份。然而，当地具有土耳其、库尔德或阿莱维背景、后来采纳了贾法里身份的个体的存在表明，集体身份既非同质性的，也无法简化为单一的民族类别。身份叙事中观察到的多样性揭示了一种多层次的归属策略，个体在其中同时拥抱阿塞拜疆土耳其族的民族渊源、贾法里教派的归属以及更广泛的土耳其民族身份。

研究结果进一步表明，个人并非以固定的等级序列来体验这些不同层面的身份，而是通过“情境身份”机制来激活它们——即身份定位由社会语境所塑造。在家庭关系、社区团结网络、以清真寺为中心的组织以及集体宗教仪式（尤其是穆哈兰月纪念活动）中，个体强调其贾法里教派的教派身份。相反，在职业环境、教育机构、官僚机制和官方公共空间中，民族身份和基于公民身份的归属感则成为主要的参照点。与逊尼派群体的关系并未表现为绝对两极分化或社会隔离的机制；相反，它们代表了一个灵活的互动领域，其特征是可控的边界、日常共存和相互适应。最重要的发现之一是，社区成员对土耳其共和国公民身份的认知已超越了正式的法律地位，并通过共同的历史、集体命运和政治忠诚得以深度内化。

综上所述，土耳其民族认同代表着宏观政治框架，而贾法里认同则构成微观层面的宗教领域，这两个维度通过功能分化而非冲突共存。本研究对学术文献、政治学及社会政策辩论的主要贡献，在于挑战了身份政治中那些主要关注碎片化和中心-边缘张力的、占主导地位的、简化的、安全化的及决定论的分析方法。通过伊格迪尔贾法里社区的案例，本研究实证表明，民族国家结构内存在民族、宗教和教派亚身份，并不必然导致解体、分裂或主权危机。相反，当建立包容性的公民身份框架和民主认可进程时，这些差异可能成为强化更广泛社会融合的结构要素。在全球化和后现代碎片化的背景下，本研究提出了一个原创的分析模型，阐释了普世公民价值观与特定地方身份如何在产生矛盾的情况下相互衔接，并就集体团结如何与国家凝聚力在政治哲学中共存提供了见解。

关键词： 身份政治、宗教-教派身份、民族主义、国家归属感、伊格迪尔的贾法里社区。

Структурированное Резюме:

В современной литературе по социальным наукам и политической философии понятие идентичности рассматривается не просто как рамка, через которую индивидуумы понимают и позиционируют себя, но и как фундаментальная аналитическая категория, объясняющая динамику отношений между государством и обществом, институциональные структуры макроуровня и процессы политической интеграции. В частности, культурная гибкость и процессы политизации, порожденные глобализацией, позволили религиозно-сектантским и этническим групповым идентичностям стать более заметными, сохранить свою самобытность и мобилизовать своих членов. Хотя это развитие усилило критику гомогенизирующих и стандартизирующих тенденций национальных государств, оно также породило значительные вызовы, включая сведение универсальных ценностей к интересам отдельных групп и углубление социальной поляризации из-за чрезмерной привязанности к группе. В таких исторически, социально и культурно многослойных обществах, как Турция, взаимоотношения между конкретными религиозно-сектантскими идентичностями и универсальной/современной национальной идентичностью, основанной на гражданстве, представляют собой одну из наиболее чувствительных и центральных проблем в дискуссиях об идентичностной политике.

Основная цель данного исследования заключается в анализе многомерного взаимодействия между религиозно-сектантской идентичностью, национализмом и национальной принадлежностью в контексте политики идентичности в Турции на примере джафаритской общины в Игдире с теоретической и реляционной точек зрения. Исследование направлено на то, чтобы продемонстрировать, что эти формы принадлежности не обязательно приводят к радикальным

конфликтам; напротив, при определенных социально-исторических и контекстуальных условиях они могут дополнять друг друга. В связи с этим исследование направлено на устранение теоретического пробела в доминирующей литературе, которая зачастую представляет отношения между конкретными сектантскими идентичностями и более широкими национальными идентичностями как категорические противопоставления. На примере конкретного случая в исследовании утверждается, что политику идентичности следует анализировать не только через призму социальной фрагментации и поляризации, но и как поле, содержащее возможности для гибких форм интеграции. Не упуская из виду риски, связанные с тотализирующими или исключаящими подходами, которые концептуализируют коллективные идентичности как абсолютные авторитеты, независимые от индивидуумов, данное исследование подчеркивает важность понимания многослойной природы ответов, которые индивидуумы и сообщества дают на вопросы «Кто я?» и «Кто мы?». Регион Игдыр представляет собой характерную аналитическую среду благодаря своему историческому положению в качестве пограничной территории и опыту сосуществования различных этнических и сектантских групп. Аналогичным образом, джафаритская община представляет собой значимый пример для проверки теоретических аргументов, поскольку она одновременно воплощает конфессиональную самобытность шиитской джафаритской религиозной идентичности и сильные проявления национальной принадлежности, основанные на гражданстве в Республике Турция.

Для анализа этой теоретической и эмпирической основы в исследовании используется качественный исследовательский дизайн, основанный на интерпретативной и реляционной парадигме социальных наук, а не на эмпирическом или позитивистском подходе к полевым исследованиям. Для построения концептуальной основы и обеспечения аналитической глубины исследования систематически применялись методы обзора литературы и анализа документов. Первоисточниками послужили основополагающие теоретические работы по политике идентичности, теориям социальной идентичности, теориям национализма — в частности, подход Эрнеста Геллнера, основанный на модернизации, концепция Бенедикта Андерсона о «воображаемых сообществах» и культурно-исторические анализы Энтони Смита — а также литература по вопросам национальной принадлежности. Кроме того, в качестве вторичных источников были собраны и подвергнуты сравнительному анализу существующие антропологические, социологические и политологические исследования, научные статьи, диссертации и социально-исторические документы, касающиеся шиизма, джафаризма и азербайджанских общин в Турции. В качестве аналитических методов использовались текстовый реляционный анализ, концептуальная деконструкция и качественный контент-анализ. Основным эпистемологическим допущением, лежащим в основе анализа, является то, что идентичности и формы принадлежности не являются биологическими, фиксированными, неизменными или эссенциалистскими структурами; напротив, они представляют собой динамические социальные конструкции, которые постоянно создаются, трансформируются и согласовываются в рамках исторических процессов, политических контекстов и социальных взаимодействий. Соответственно, собранные документы были классифицированы по темам и интерпретированы в контексте миграционной истории джафаритской общины в Игдыре, её местной социокультурной видимости, публичных ритуалов и взаимодействий с государственными институтами.

Полученные результаты демонстрируют, что между религиозно-сектантской идентичностью и национальной принадлежностью на макроуровне не существует онтологического или неизбежного конфликта. Пример джафаритской общины в Игдыре подтверждает, что привязанность к конкретной религиозной группе может гармонично сосуществовать с более широкой национальной идентичностью, что позволяет сформировать гибкую и многослойную структуру принадлежности. Что касается социально-исторического контекста общины, то миграционные потоки из Азербайджана, Кавказа и территории современной Армении примерно столетие назад привели к сохранению азербайджанских языковых традиций и транснациональных родственных сетей среди многих членов общины, что зачастую приводило к отнесению этой группы в научной литературе к «азербайджанской» этнической идентичности. Однако наличие лиц с местным турецким, курдским или алевитским происхождением, которые впоследствии приняли джафаритскую идентичность, свидетельствует о том, что коллективная идентичность не является ни однородной, ни сводимой к одной этнической категории. Разнообразие, наблюдаемое в нарративах об идентичности, раскрывает многослойную стратегию принадлежности, в рамках которой люди одновременно принимают этническое

происхождение азербайджанских турок, принадлежность к джафаритской секте и более широкую турецкую национальную идентичность.

Полученные результаты также указывают на то, что люди не воспринимают эти различные слои идентичности в рамках фиксированной иерархии; скорее, они активируют их посредством механизма «ситуативной идентичности», при котором позиционирование идентичности определяется социальным контекстом. Лица подчеркивают свою джафаритскую сектантскую идентичность в рамках семейных отношений, сетей общинной солидарности, организаций, сформированных вокруг мечетей, и коллективных религиозных ритуалов, в частности, во время празднования Мухаррама. Напротив, в профессиональной среде, образовательных учреждениях, бюрократических механизмах и официальных публичных пространствах национальная идентичность и принадлежность на основе гражданства становятся основными ориентирами. Отношения с суннитскими общинами не представляют собой механизмы абсолютной поляризации или социальной изоляции; напротив, они представляют собой гибкую сферу взаимодействия, характеризующуюся управляемыми границами, повседневным сосуществованием и взаимной адаптацией. Одним из наиболее значимых выводов является то, что восприятие гражданства Турецкой Республики среди членов общины выходит за рамки формального правового статуса и глубоко укоренилось благодаря общей истории, коллективной судьбе и политической лояльности.

В заключение следует отметить, что, хотя турецкая национальная идентичность представляет собой макрополитическую структуру, джафаритская идентичность образует религиозную сферу микроуровня, и эти два измерения сосуществуют посредством функциональной дифференциации, а не конфликта. Основной вклад данного исследования в академическую литературу, политологию и дискуссии по вопросам социальной политики заключается в оспаривании доминирующих, редукционистских, ориентированных на вопросы безопасности и детерминистских подходов в политике идентичности, которые в первую очередь сосредоточены на фрагментации и напряженности между центром и периферией. На примере джафаритской общины в Игдыре в исследовании эмпирически демонстрируется, что существование этнических, религиозных и сектантских субидентичностей в рамках национально-государственных структур не обязательно приводит к распаду, расколу или кризисам суверенитета. Напротив, при создании инклюзивных рамок гражданства и процессов демократического признания эти различия могут стать структурными элементами, укрепляющими более широкую социальную интеграцию. В контексте глобализации и постмодернистской фрагментации в исследовании предлагается оригинальная аналитическая модель, объясняющая, как универсальные ценности гражданственности и конкретные местные идентичности могут сочетаться без противоречий, что позволяет понять, как коллективная солидарность может сосуществовать с национальной сплоченностью в политической философии.

Ключевые слова: политика идентичности, религиозно-сектантская идентичность, национализм, национальная принадлежность, джафаритская община в Игдыре.

संरचित सारांशः

समकालीन सामाजिक विज्ञान साहित्य और राजनीतिक दर्शन में, पहचान की अवधारणा को न केवल एक ऐसे ढांचे के रूप में देखा जाता है जिसके माध्यम से व्यक्ति स्वयं को समझते और स्थापित करते हैं, बल्कि एक मौलिक विश्लेषणात्मक श्रेणी के रूप में भी देखा जाता है जो राज्य-समाज संबंधों की गतिशीलता, मैक्रो-स्तरीय संस्थागत संरचनाओं और राजनीतिक एकीकरण की प्रक्रियाओं को समझाती है। विशेष रूप से, वैश्वीकरण द्वारा उत्पन्न सांस्कृतिक लचीलापन और राजनीतिकरण की प्रक्रियाओं ने धार्मिक-संप्रदायिक और जातीय समूहों की पहचानों को अधिक दृश्यमान बनाने, अपनी विशिष्टता बनाए रखने और अपने सदस्यों को संगठित करने में सक्षम बनाया है। जहाँ इस विकास ने राष्ट्र-राज्यों की एकरूपता और मानकीकरण की प्रवृत्तियों की आलोचना को तीव्र किया है, वहीं इसने महत्वपूर्ण चुनौतियाँ भी उत्पन्न की हैं, जिनमें सार्वभौमिक मूल्यों का विशेष समूह हितों तक सीमित होना और अत्यधिक समूह लगाव के माध्यम से सामाजिक ध्रुवीकरण का गहराना शामिल है। तुर्की जैसे ऐतिहासिक, सामाजिक और सांस्कृतिक रूप से बहु-स्तरीय समाजों में, विशेष धार्मिक-संप्रदायिक पहचानों और सार्वभौमिक/आधुनिक नागरिकता-आधारित राष्ट्रीय पहचान के बीच का संबंध, पहचान राजनीति पर होने वाली बहसों में सबसे संवेदनशील और केंद्रीय समस्याओं में से एक है।

इस अध्ययन का प्राथमिक उद्देश्य, सैद्धांतिक और पारस्परिक दृष्टिकोण से, इगदीर में जाफ़री समुदाय के मामले के माध्यम से तुर्की में पहचान की राजनीति के संदर्भ में धार्मिक-संप्रदायिक पहचान, राष्ट्रवाद और राष्ट्रीय जुड़ाव के बीच बहुआयामी अंतःक्रिया का विश्लेषण करना है। यह अध्ययन यह प्रदर्शित करने का प्रयास करता है कि जुड़ाव के ये रूप अनिवार्य रूप से कट्टरपंथी संघर्ष पैदा नहीं करते हैं; बल्कि, कुछ सामाजिक-ऐतिहासिक और प्रसंगिक परिस्थितियों में, वे एक-दूसरे के पूरक हो सकते हैं। इस संबंध में, यह शोध प्रमुख साहित्य में एक सैद्धांतिक अंतराल को संबोधित करने का लक्ष्य रखता है, जो अक्सर विशेष संप्रदायिक पहचानों और व्यापक राष्ट्रीय पहचानों के बीच संबंध को श्रेणीबद्ध विरोधाभासों के रूप में बनाता है। एक विशिष्ट मामले की जांच करके, यह अध्ययन तर्क देता है कि पहचान राजनीति का विश्लेषण केवल सामाजिक विखंडन और ध्रुवीकरण के दृष्टिकोण से नहीं, बल्कि एक ऐसे क्षेत्र के रूप में भी किया जाना चाहिए जिसमें एकीकरण के लचीले रूपों की संभावनाएं निहित हैं। व्यक्तियों से स्वतंत्र निरपेक्ष प्राधिकरणों के रूप में सामूहिक पहचानों को अवधारित करने वाले समग्र या बहिष्करणकारी दृष्टिकोणों से जुड़े जोखिमों को नज़रअंदाज़ किए बिना, यह शोध "मैं कौन हूँ?" और "हम कौन हैं?" के प्रश्नों के उत्तर में व्यक्तियों और समुदायों द्वारा दिए गए बहु-स्तरीय स्वभाव को समझने के महत्व पर जोर देता है। इगदीर क्षेत्र अपनी सीमा क्षेत्र के रूप में ऐतिहासिक स्थिति और विभिन्न जातीय और संप्रदायिक समूहों के बीच सह-अस्तित्व के अनुभव के कारण एक विशिष्ट विश्लेषणात्मक परिवेश प्रदान करता है।

इसी तरह, जाफ़री समुदाय सैद्धांतिक तर्कों का परीक्षण करने के लिए एक महत्वपूर्ण मामला प्रस्तुत करता है, क्योंकि यह एक साथ शिया जाफ़री धार्मिक पहचान की संप्रदायिक विशिष्टता और तुर्की गणराज्य में नागरिकता पर आधारित राष्ट्रीय जुड़ाव के मजबूत अभ्यासों को समाहित करता है।

इस सैद्धांतिक और अनुभवजन्य ढांचे का विश्लेषण करने के लिए, यह अध्ययन अनुभवजन्य या सकारात्मकवादी क्षेत्र अनुसंधान दृष्टिकोण के बजाय सामाजिक विज्ञानों के व्याख्यात्मक और संबंधपरक प्रतिमान में निहित एक गुणात्मक अनुसंधान डिजाइन अपनाता है।

अनुसंधान के वैचारिक ढांचे और विश्लेषणात्मक गहराई को बनाने के लिए साहित्य समीक्षा और दस्तावेज़ विश्लेषण तकनीकों का व्यवस्थित रूप से उपयोग किया गया। प्राथमिक स्रोतों में पहचान राजनीति, सामाजिक पहचान सिद्धांतों, राष्ट्रवाद के सिद्धांतों—विशेष रूप से अर्नेस्ट गेलनर के आधुनिकीकरण-आधारित दृष्टिकोण, बेनेडिक्ट एंडरसन की "कल्पित समुदायों" की अवधारणा, और एंथनी स्मिथ के सांस्कृतिक-ऐतिहासिक विश्लेषणों पर मौलिक सैद्धांतिक कार्य—और राष्ट्रीय जुड़ाव पर साहित्य शामिल थे। इसके अतिरिक्त, तुर्की में शियावाद, जाफ़रीवाद और अज़रबैजानी समुदायों से संबंधित मौजूदा मानवशास्त्रीय, समाजशास्त्रीय और राजनीति विज्ञान के अध्ययन, अकादमिक लेख, शोध प्रबंध और सामाजिक-ऐतिहासिक दस्तावेजों को द्वितीयक स्रोतों के रूप में एकत्र किया गया और तुलनात्मक विश्लेषण के अधीन किया गया। पाठ संबंधी संबंधात्मक विश्लेषण, वैचारिक विखंडन, और गुणात्मक विषय-वस्तु विश्लेषण को विश्लेषणात्मक तकनीकों के रूप में नियोजित किया गया। विश्लेषण का मार्गदर्शन करने वाला मौलिक ज्ञानमीमांसीय अनुमान यह है कि पहचान और संबंध की रूपरेखा जैविक, स्थिर, अपरिवर्तनीय, या सारवादी संरचनाएं नहीं हैं; बल्कि, वे गतिशील सामाजिक निर्माण हैं जो ऐतिहासिक प्रक्रियाओं, राजनीतिक संदर्भों और सामाजिक अंतःक्रियाओं के भीतर लगातार उत्पादित, रूपांतरित और वार्तालाप के माध्यम से तय किए जाते हैं।

तदनुसार, एकत्र किए गए दस्तावेजों को विषयगत रूप से वर्गीकृत किया गया और इगदीर में जाफ़री समुदाय के प्रवासन इतिहास, इसकी स्थानीय सामाजिक-सांस्कृतिक दृश्यता, सार्वजनिक अनुष्ठानों और राज्य संस्थानों के साथ इसकी अंतःक्रियाओं के संबंध में व्याख्या किया गया।

निष्कर्ष यह दर्शाते हैं कि धार्मिक-संप्रदायिक पहचान और व्यापक स्तर की राष्ट्रीय पहचान के बीच कोई अस्तित्वगत या अपरिहार्य संघर्ष नहीं है। इगदीर में जाफ़री समुदाय का मामला इस बात की पुष्टि करता है कि किसी विशेष धार्मिक समूह से लगाव एक व्यापक राष्ट्रीय पहचान के साथ सामंजस्यपूर्ण रूप से सह-अस्तित्व में रह सकता है, जिससे लगाव की एक लचीली और बहु-स्तरीय संरचना उभर सकती है। समुदाय की सामाजिक-ऐतिहासिक पृष्ठभूमि के संबंध में, लगभग एक सदी पहले अज़रबैजान, कॉकस और आज के आर्मेनिया से हुए प्रवासन आंदोलनों के परिणामस्वरूप कई समुदाय के सदस्यों के बीच अज़रबैजानी भाषाई प्रथाओं और अंतरराष्ट्रीय संबंधों के नेटवर्क का संरक्षण हुआ, जिसके कारण इस समूह को अक्सर साहित्य में "अज़रबैजानी" जातीय पहचान के अंतर्गत वर्गीकृत किया गया है। हालांकि, स्थानीय तुर्की, कुर्द या अलेवी पृष्ठभूमि के उन व्यक्तियों की उपस्थिति, जिन्होंने बाद में जाफ़री पहचान अपनाई, यह दर्शाती है कि सामूहिक पहचान न तो एकरूप है और न ही एकल जातीय श्रेणी तक सीमित की जा सकती है। पहचान के आख्यान में देखी गई विविधता एक बहु-स्तरीय अपनत्व की रणनीति को प्रकट करती है जिसमें व्यक्ति एक साथ अज़रबैजानी तुर्की जातीय उत्पत्ति, जाफ़री संप्रदायिक संबद्धता और व्यापक तुर्की राष्ट्रीय पहचान को अपनाते हैं।

nişkerş यह भी इंगित करते हैं कि व्यक्ति पहचान की इन विभिन्न परतों का अनुभव किसी निश्चित पदानुक्रम के भीतर नहीं करते हैं; बल्कि, वे इन्हें "परिस्थितिजन्य पहचान" (situational identity) की एक प्रक्रिया के माध्यम से सक्रिय करते हैं, जिसमें पहचान की स्थिति सामाजिक संदर्भ द्वारा आकारित होती है। व्यक्ति पारिवारिक संबंधों, सामुदायिक एकजुटता नेटवर्क, मस्जिद-केंद्रित संगठनों और सामूहिक धार्मिक अनुष्ठानों, विशेष रूप से मुहर्रम के जुलूसों में अपनी जाफ़री संप्रदायिक पहचान पर जोर देते हैं। इसके विपरीत, पेशेवर माहौल, शैक्षणिक संस्थानों, नौकरशाही तंत्रों और आधिकारिक सार्वजनिक स्थानों में, राष्ट्रीय पहचान और नागरिकता-आधारित जुड़ाव प्राथमिक संदर्भ बिंदु बन जाते हैं। सुन्नी समुदायों के साथ संबंध पूर्ण ध्रुवीकरण या सामाजिक अलगाव के तंत्र के रूप में नहीं दिखते हैं; बल्कि, वे परस्पर क्रिया के एक लचीले क्षेत्र का प्रतिनिधित्व करते हैं, जिसकी विशेषता प्रबंधनीय सीमाएँ, दैनिक सह-अस्तित्व और पारस्परिक अनुकूलन है। सबसे महत्वपूर्ण निष्कर्षों में से एक यह है कि समुदाय के सदस्यों के बीच तुर्की गणराज्य की नागरिकता की धारणा औपचारिक कानूनी स्थिति से परे है और साझा इतिहास, सामूहिक भाग्य और राजनीतिक निष्ठा के माध्यम से गहराई से आत्मसात हो गई है।

निष्कर्षतः, जहाँ तुर्की राष्ट्रीय पहचान एक मैक्रो-राजनीतिक ढाँचा है, वहीं जाफ़री पहचान एक सूक्ष्म-स्तरीय धार्मिक क्षेत्र है, और ये दोनों आयाम संघर्ष के बजाय कार्यात्मक विभेदीकरण के माध्यम से सह-अस्तित्व में हैं। अकादमिक साहित्य, राजनीति विज्ञान और सामाजिक नीति बहसों में इस अध्ययन का मुख्य योगदान पहचान राजनीति में प्रमुख, सरलीकृत, सुरक्षा-केंद्रित और निर्धारवादी दृष्टिकोणों को चुनौती देना है, जो मुख्य रूप से खंडित होने और केंद्र-परिधि तनावों पर ध्यान केंद्रित करते हैं। इगदिरा में जाफ़री समुदाय के मामले के माध्यम से, यह अध्ययन अनुभवजन्य रूप से यह प्रदर्शित करता है कि राष्ट्र-राज्य संरचनाओं के भीतर जातीय, धार्मिक और संप्रदायिक उप-पहचानों का अस्तित्व अनिवार्य रूप से विघटन, विभाजन या संप्रभुता संकटों को जन्म नहीं देता है। बल्कि, जब समावेशी नागरिकता ढाँचे और लोकतांत्रिक मान्यता प्रक्रियाएँ स्थापित होती हैं, तो ये मतभेद व्यापक सामाजिक एकीकरण को मजबूत करने वाले संरचनात्मक तत्व बन सकते हैं।

वैश्वीकरण और उत्तर-आधुनिक खंडितता के संदर्भ में, यह अध्ययन एक मौलिक विश्लेषणात्मक मॉडल प्रस्तुत करता है जो यह समझाता है कि सार्वभौमिक नागरिकता के मूल्यों और विशिष्ट स्थानीय पहचानों को बिना किसी विरोधाभास के कैसे व्यक्त किया जा सकता है, और यह इस बारे में अंतर्दृष्टि प्रदान करता है कि राजनीतिक दर्शन में सामूहिक एकजुटता राष्ट्रीय एकता के साथ कैसे सह-अस्तित्व में रह सकती है।

कुंजीशब्द: पहचान राजनीति, धार्मिक-संप्रदायिक पहचान, राष्ट्रवाद, राष्ट्रीयता, इगदिर में जाफ़री समुदाय।

Yapılandırılmış Özet:

Modern sosyal bilimler literatüründe ve siyaset felsefesinde kimlik olgusu; bireyin kendisini anlama ve konumlandırma biçiminin ötesinde, devlet-toplum ilişkilerinin dinamiklerini, makro düzeydeki kurumsal yapıları ve siyasal bütünleşme süreçlerini açıklayan temel bir analitik çerçeve olarak değerlendirilmektedir. Özellikle küreselleşmenin getirdiği kültürel esneme ve siyasallaşma süreçleri, dini-mezhepsel veya etnik grup kimliklerinin kendi özgünlüklerini daha görünür kılmasına ve üyelerini mobilize etmesine zemin hazırlamıştır. Bu durum, ulus-devletlerin homojenleştirici ve tek tipleştirici yapısına yönelik eleştirileri artırırken; evrensel değerlerin tikel grup çıkarlarına indirgenmesi ve aşırı grup bağlılığının toplumsal kutuplaşmaları derinleştirilmesi gibi krizleri de beraberinde getirmiştir. Türkiye gibi tarihsel, toplumsal ve sosyo-kültürel açıdan çok katmanlı yapılarla sahip ülkelerde, tikel dinsel-mezhepsel kimlikler ile evrensel/modern vatandaşlık eksenli ulusal kimlik arasındaki ilişki, kimlik siyaseti tartışmalarının en kırılgan ve merkezi problemini oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın temel çıkış noktası; Türkiye'de kimlik siyaseti bağlamında dini-mezhepsel kimlik, milliyetçilik ve ulusal aidiyet arasındaki çok boyutlu etkileşimi Iğdır Caferileri örneği üzerinden teorik ve ilişkisel bir perspektifle tartışmak, söz konusu aidiyet biçimlerinin her zaman radikal bir çatışma üretmediğini, aksine belirli sosyo-tarihsel ve durumsal koşullarda birbirini nasıl tamamlayabildiğini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda çalışma; tikel mezhepsel kimlik ile makro ulusal kimlik arasındaki ilişkileri kategorik birer karşılık olarak kurgulayan hakim literatürdeki teorik boşluğu doldurmayı ve kimlik siyasetinin yalnızca toplumsal ayrışma/kutuplaşma eksenli değil, aynı zamanda esnek bütünleşme potansiyelleri barındıran bir alan olarak da analiz edilebileceğini somut bir vaka üzerinden göstermeyi hedeflemektedir. Araştırma, kolektif kimlik kategorilerini bireylerden bağımsız mutlak otoriteler gibi kurgulayan totaliter veya dışlayıcı eğilimlerin taşıdığı riskleri saklı tutarak, bireylerin ve toplulukların "ben kimim?" ve "biz kimiz?" sorularına verdikleri yanıtların

çok katmanlı yapısını anlamlandırmak açısından elzemdir. Iğdır bölgesi, tarihsel olarak sınır hattında yer alması ve farklı etnik-mezhepsel grupların ortak yaşam pratiklerini barındırması nedeniyle; Caferi topluluğu ise hem Şii-Caferi inanç dünyasının getirdiği mezhepsel özgünlüğü hem de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına dayalı güçlü ulusal aidiyet pratiklerini eş zamanlı barındırması yönüyle teorik argümanları sınamak için özgün ve gerekli bir analitik zemin sunmaktadır.

Söz konusu teorik ve ampirik zemini analiz edebilmek amacıyla bu çalışma, ampirik veya pozitivist bir saha araştırmasından ziyade, sosyal bilimlerin anlamlandırmacı ve ilişkisel paradigmasına yaslanan nitel araştırma yöntemi çerçevesinde tasarlanmıştır. Araştırmanın kavramsal evrenini ve analitik derinliğini inşa etmek amacıyla literatür taraması ve doküman analizi teknikleri sistematik bir biçimde kullanılmıştır. Veri kaynağı olarak; kimlik siyaseti, sosyal kimlik kuramları, milliyetçilik teorileri (özellikle Ernest Gellner'in modernleşme odaklı yaklaşımları, Benedict Anderson'ın "hayali cemaatler" kavramsallaştırması ve Anthony Smith'in kültürel-tarihsel analizleri) ve ulusal aidiyet literatürünü oluşturan temel kuramsal metinler mercek altına alınmıştır. Bunun yanı sıra, Türkiye'de Şiilik, Caferilik ve Azeri toplulukları üzerine gerçekleştirilmiş olan mevcut antropolojik, sosyolojik ve siyaset bilimi odaklı akademik çalışmalar, makaleler, tezler ve sosyo-tarihsel dokümanlar ikincil veri kaynağı olarak derlenmiş ve karşılaştırmalı bir analize tabi tutulmuştur. Analiz tekniği olarak metinlerarası ilişkisellik, kavramsal yapı söküm ve nitel içerik analizi tercih edilmiştir. Analiz sürecinde temel epistemolojik varsayım; kimliklerin veya aidiyet bağlarının biyolojik, sabit, değişmez ya da donmuş özcü yapılar olmadığı; aksine tarihsel süreçler, siyasal bağlamlar ve toplumsal etkileşimler içerisinde dinamik bir biçimde kurgulanan, dönüşen, esneyen ve sürekli yeniden üretilen sosyal inşalar olduğu gerçeğidir. Bu doğrultuda dokümanlardan elde edilen veriler, Iğdır'daki Caferi topluluğunun göç tarihlerini, yerel sosyo-kültürel görünürlüklerini, kamusal ritüellerini ve devletin kurumsal aygıtlarıyla kurdukları temas noktalarını anlamlandıracak tematik kategoriler altında ayrıştırılarak yorumlanmıştır.

Yapılan derinlemesine analizler sonucunda elde edilen bulgular, dini-mezhepsel kimlik ile makro düzeydeki ulusal aidiyet arasında ontolojik veya zorunlu bir çatışma ilişkisinin bulunmadığını net bir biçimde göstermektedir. Iğdır Caferileri vakası; tikel bir inanç grubuna mensubiyet duygusunun, üst bir şemsiye niteliği taşıyan ulusal kimlikle uyumlu bir biçimde bir arada var olabildiği, çok katmanlı ve esnek bir aidiyet yapısının mümkün olduğunu doğrulamaktadır. Topluluğun sosyo-tarihsel arka planına bakıldığında, yaklaşık bir asır önce Azerbaycan, Kafkasya ve bugünkü Ermenistan topraklarından gerçekleşen göç hareketleri nedeniyle, topluluk üyelerinin önemli bir kısmının dilsel bazda Azeri lehçesini kullanması ve sınır ötesi akrabalık bağlarını koruması, literatürde sıklıkla "Azeri" etnik kimliğiyle anılmalarına yol açmıştır. Ancak topluluk içinde sonradan Caferiliği benimseyen yerli Türk, Kürt veya Alevi kökenli bireylerin bulunması, kolektif kimliğin homojen olmadığını ve tek bir etnik kategoriye indirgenemeyeceğini kanıtlamaktadır. Katılımcıların kimlik beyanlarında ortaya çıkan bu çeşitlilik, bireylerin aynı anda hem "Azeri Türkü" etnik kökenini hem "Caferi" mezhepsel inancını hem de üst düzeyde "Türk" ulusal kimliğini benimsedikleri bir "çifte kimlik" ya da çok katmanlı aidiyet stratejisini görünür kılmaktadır.

Bulgular ayrıca, bireylerin bu farklı kimlik katmanlarını sabit bir hiyerarşi içinde değil, "durumsal kimlik" (bağlama duyarlı konumlandırma) mekanizmasıyla çalıştırdıklarını ortaya koymaktadır. Bireyler, aile içi ilişkilerde, cemaat içi sosyal dayanışma ağlarında, cami merkezli örgütlenmelerde ve özellikle Muharrem ayı anma törenleri gibi kamusal/kolektif dini ritüellerde mezhepsel-Caferi kimliklerini en üst düzeyde görünür kılmaktadırlar. Buna karşın iş hayatında, eğitim süreçlerinde, bürokratik mekanizmalarda ve resmi kamusal alanda ulusal kimlik ve vatandaşlık bağı refleksleri birincil referans noktası haline gelmektedir. Sünni çevreyle kurulan ilişkiler ise mutlak bir kutuplaşma veya tecrit yerine, gündelik yaşam pratikleri içerisinde yönetilebilir, esnek mesafelerin korunduğu ve birlikte yaşama kültürünün içselleştirildiği çok katmanlı bir etkileşim alanı sunmaktadır. En radikal bulgulardan biri, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı algısının topluluk nezdinde yalnızca hukuki-şekli bir statü olmanın ötesine geçerek; ortak bir tarih, kaderdaşlık ve siyasal sadakat zemininde derin bir biçimde içselleştirilmiş olmasıdır.

Sonuç olarak Türk kimliği makro-siyasal bir çatıyı sembolize ederken, Caferi kimliği mikro-inançsal bir alanı doldurmakta ve bu iki alan işlevsel bir farklılaşmayla çatışmadan uzlaşmaktadır. Elde edilen tüm bu sonuçlar doğrultusunda çalışmanın akademik literatüre, siyaset bilimine ve toplumsal politikalara sunduğu temel katkı; kimlik siyaseti alanındaki baskın, indirgemeci, güvenlikçi ve parça-bütün gerilimine odaklanan determinist teorik kalıpları esnetmesidir. Makale, toplumsal çeşitliliği bünyesinde barındıran ulus-devlet yapılarında, alt kimliklerin (etnik, dini, mezhepsel) varlığının kaçınılmaz olarak bir çözülme, bölünme veya egemenlik krizi yaratmayacağını; tam aksine kapsayıcı bir vatandaşlık iradesi ve demokratik tanınma süreçleri

işletildiğinde, bu farklılıkların makro bütünleşmeyi tahkim eden yapısal unsurlara dönüşebileceğini Iğdır Caferileri vaka analizi üzerinden ampirik mantıkla temellendirmektedir. Küreselleşme ve postmodern parçalanma çağında, evrensel yurttaşlık değerleri ile yerel tikel aidiyetlerin radikal bir sentezini sunarak siyaset felsefesinde liberal aşırı bireyciliğin yarattığı anomiye karşı, kolektif dayanışma duygularının ulusal bütünlükle nasıl eklemlenebileceğine dair orijinal bir analitik model önermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kimlik Siyaseti, Dini-Mezhepsel Kimlik, Milliyetçilik, Ulusal Aidiyet, Iğdır Caferileri.

www.turkishstudies.net/religion**Turkish Studies - Comparative Religious Studies**

eISSN: 2667-5544

**ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY**

Identity Politics in Turkey in the Context of Religious-Sectarian Identity, Nationalism, and National Belonging: The Case of the İğdır Jafaris

Introduction

The concept of identity is considered in modern political thought and social science literature not only as a way for an individual to define themselves, but also as a decisive element in the establishment of social order and the shaping of state-society relations. Discussions on identity politics, in particular, examine how individuals and communities construct their affiliations along different axes such as religion, ethnicity, sect, and nation, and how these affiliations gain meaning in the political sphere. In this context, identities are considered not as fixed and unchanging categories, but rather as structures that are shaped, transformed, and reproduced within historical processes.

Turkey, due to its historical and socio-cultural structure, has a social order where multi-layered identities coexist. This situation leads to continuous discussion at the political and social levels, particularly regarding the relationship between religious-sectarian affiliations and national identity. While national affiliation stands out as a fundamental element in the construction of citizenship and shared identity by the modern state, religious and sectarian identities continue to be important reference points shaping individuals' feelings of social belonging. It is observed that the relationship between these two areas does not always produce conflict; in some cases, it complements each other.

This study aims to address these debates through the example of the İğdır Jafari community. The İğdır region has historically been a sociological structure where different ethnic and sectarian communities have coexisted. The Jafari community, in particular, constitutes a remarkable example in terms of both religious-sectarian identity characteristics and national belonging practices in Turkey. In this respect, the İğdır Jafari community offers an important area of study, demonstrating that identities can be analyzed not only in terms of separation but also within processes of coexistence and integration.

The main objective of the study is to evaluate, from a theoretical perspective, how the relationship between religious-sectarian identity, nationalism, and national belonging is shaped within the context of identity politics. Accordingly, the study relies on a qualitative research approach, rather than an empirical field study, employing literature review and document analysis methods. Identity politics, nationalism theories, and national belonging literature are considered together, providing a holistic assessment based on existing academic knowledge.

In this context, the study examines the phenomenon of identity in Turkey not only through separation, tension, or differentiation; It also aims to demonstrate that identity politics can be interpreted through the capacity for harmony, integration, and the coexistence of multi-layered identities. Thus, the example of the İğdır Jafari community is considered a case study that both

contributes to theoretical discussions and provides an important analytical basis for understanding identity politics in Turkey.

Identity Politics and Theoretical Framework

One of the fundamental problems that stands out in identity debates is related to the "crisis of reality perception" that this concept creates in social life. Identity-centered thinking tends to construct collective entities through structures that transcend the individual. This raises the question: Is such an approach truly problematic? For example, why would accepting the existence of a "nation" or "people" independent of individual members be problematic? This perspective may seem innocent at first, but it actually carries significant risks. Viewing collective structures as independent of and "superior" to the individuals who comprise them has historically laid the groundwork for various types of authoritarian tendencies and discriminatory practices. Especially in identity-based discourses, this type of thinking carries the potential to legitimize practices of cultural superiority or exclusion. In other words, when concepts like "nation," "people," or "religion" are treated as subjects independent of and separate from individuals, the path to exerting pressure on the individual in the name of these collective structures can be opened. This situation is not merely a theoretical debate, but a historically observed phenomenon. Looking at the history of nationalism, it is clear that prioritizing collective identities over individual lives has sometimes led to serious social and political consequences. Therefore, the fundamental point to consider in identity debates is that while acknowledging the reality of collective categories, these structures should not be positioned as independent and absolute subjects separate from individuals. Otherwise, discourses conducted in the name of identity risk becoming a structure that overshadows individual rights and freedoms (Özkırmı, 2009, p. 12).

To address the issue of identity and explain the often problematic politics of identity, it is first necessary to clarify what this concept represents. Although difficult to define, identity, in general terms, is a phenomenon related to how an individual perceives themselves, how they make sense of life, how they relate to others, and how they are recognized on a social level. In addition, identity can be considered a self-awareness and self-perception that takes shape and develops over time within interpersonal interactions (Bilgin, 2001, p. 162). The meaning of the concept of identity is clarified through the answers individuals or communities give to the questions "Who am I?" and "Who are we?". These questions do not only point to an individual quest; they also allow us to understand how social affiliations, group identities, and forms of collective consciousness are formed. In this respect, identity has a structure that is too broad and multifaceted to be addressed within the boundaries of a single discipline.

Therefore, discussions of identity emerge as an interdisciplinary field encompassing both self-perception at the individual level and relationships of belonging and recognition at the social level. This situation makes it possible to address the concept of identity within the framework of different theoretical approaches and interpret it in various ways in different fields of social science. In this context, it is important to touch upon the concept of identity politics.

The concept of identity politics has emerged as one of the relatively new conceptual frameworks in the social sciences literature. In particular, the transformations created by globalization processes on the cultural sphere have had their most significant impact on identity structures. In this process, identities have ceased to be merely indicators of social or cultural belonging and have also become tools that influence and direct the political sphere. Developments experienced with globalization have led to identities becoming visible again and being emphasized more strongly by different social groups. Although identity structures, whose boundaries were defined and placed within an institutional framework, seemed to have been largely controlled during the formation process of the modern state, especially in the post-Enlightenment period, it is observed that this structure is beginning to loosen again today. This situation has paved the way for the

resurgence of identity-based tensions in different geographies. In particular, group identities have gained the capacity to mobilize their members by making the differences they are assumed to have uniquely represented more visible. Thus, identities have ceased to be merely a way for individuals to define themselves and have become a central element in political demands, social movements, and conflict dynamics. This transformation has accelerated the politicization of differences and made identity politics a significant area of research in contemporary political analysis.

Identity politics strategically positions itself against the nation-state structure, criticizing it for its attempt to homogenize multicultural social structures and create a uniform cultural unity. In this approach, the nation-state is not seen as an ideal political form; rather, it is viewed as a structure that fails to adequately recognize differences and prioritizes a dominant identity (Tok, 2006, p. 26). At the heart of these criticisms lies the claim that the nation-state, by its very nature, does not sufficiently make cultural, religious, and ethnic diversity visible; instead, it centralizes a specific definition of identity, relegating other identities to a secondary position. According to this perspective, the nation-state cannot adequately represent social diversity and therefore may exhibit exclusionary or coercive tendencies. The proposed solution within this framework is the transformation of the nation-state structure into a more inclusive and flexible form. In other words, it is argued that the existing political structure needs to be restructured in line with a more democratic understanding that recognizes, respects, and makes visible social differences within the political system (Nuray, 2000, p. 5).

While identity politics serves the function of making the demands of different social groups visible, it can also bring about various problems. The first of these problems is that social groups ignore the diversity within the group by defining their members through certain common characteristics. Thus, communities cease to be dynamic structures that accommodate differences and can be perceived as uniform and homogeneous formations. Another problem is that universal values such as justice, freedom, peace, responsibility, and honesty are interpreted according to the perspective of certain identity groups instead of being considered as principles valid for the whole society. In this case, these values move away from their universal meanings and begin to gain meaning within the framework of the interests and expectations of a particular group. The third important problem that identity politics can create is the excessive strengthening of group loyalty. Strong feelings of belonging can, over time, transform into group-centered solidarity, causing individuals to see their own community as more important or superior than others. This situation can increase social polarization and deepen the distances between different groups. Therefore, while identity politics contributes to the recognition of differences, it also contains dynamics that need to be carefully considered in terms of social integration (Kalin, 2006, p. 2).

Identity politics can also be considered as an approach that fundamentally involves the search for authenticity and belonging. This approach emphasizes language, religion, ethnicity, culture, and similar elements as defining components of identity, while assigning a special meaning and value to these elements (Aktay, 1998, p. 17). Thus, individuals and communities tend to define not only who they are but also who they are not when defining themselves. This situation inevitably leads to the production of a political discourse shaped by differences.

The visibility of identities in the political arena, while allowing for the expression of the demands of various social groups, can also lead to an excessive emphasis on differences (Benhabib, 1999, p. 12). When differences become the primary starting point, it can lead to the marginalization of common social values and the weakening of social integration over time. In this process, identities not only remain indicators of belonging but also become important tools of political competition and social mobilization.

In this context, identity-centered discourses can sometimes pave the way for the formation of new areas of division. Even social or economic demands can acquire a different meaning over

time by being interpreted along the lines of identity. As identities become more visible in the political arena, it becomes possible for individuals and groups claiming to represent these affiliations to emerge. These actors use identity-based discourses as an effective tool in the political and social spheres, both claiming representation and striving to maintain this position (Kostaryano, 2000, p. 152). Thus, identity ceases to be merely an expression of belonging and becomes a strategic element effectively used in political processes.

When examining the fundamental dynamics of identity politics, it becomes clear that individuals and communities do not define their affiliations solely through a single identity category. In modern societies, people can simultaneously hold ethnic, religious, sectarian, cultural, and national affiliations; and these affiliations gain visibility at different levels depending on social and political conditions. This situation necessitates that identities be considered not as mutually exclusive, but often as intertwined and complementary structures.

Religious and sectarian identities, in particular, are among the important sources of belonging that shape individuals' worldview. However, these identities are not always in conflict with national belonging and citizenship consciousness. On the contrary, depending on historical and social conditions, mutually harmonious and integrated relationships can emerge between religious-sectarian affiliations and national identity. Therefore, the important issue in identity politics discussions is to reveal how different forms of belonging relate to each other and under what conditions they produce conflict or harmony.

In this context, the concepts of nationalism and national belonging emerge as important components of identity politics. While nationalism aims to bring individuals together around a common history, culture, and political community; national belonging expresses the feeling of commitment and membership towards this community. The relationship that religious or sectarian identities establish with national belonging can vary according to the historical experiences, political structures, and identity politics of societies. Therefore, examining the relationship between religious-sectarian identity, nationalism, and national belonging is crucial for understanding the unifying and divisive aspects of identity politics.

The Relationship Between Religious-Sectarian Identity, Nationalism, and National Belonging

The relationship between religious-sectarian identity, nationalism, and national belonging constitutes one of the most fundamental and at the same time most controversial areas of modern identity discussions. These three concepts offer important theoretical tools for understanding both how individuals define themselves and the processes of social and political integration. However, this network of relationships is not a fixed and unidirectional structure, but rather a dynamic one, manifesting in different forms depending on historical and social conditions. Therefore, how the interaction between these concepts is established is considered a critical area of analysis in understanding identity politics.

The relationship between religion and society is of fundamental importance in understanding the nature of both religion and social structure. Societies are defined through the value systems they adopt, the motivations that guide individual and collective behavior, the tendencies they encourage or restrict, and the ideal frameworks within which beliefs, attitudes, and behaviors are shaped. Religion offers various normative principles and guiding rules for establishing social order, directing individual behavior, and shaping collective actions (Capps, 2005, p. 23).

Religion is one of the social institutions that plays an important role in the identity formation process of individuals. By providing individuals with specific frameworks of meaning and ready-made reference systems, it contributes to their understanding of their social positions and thus plays

an active role in the formation of identity. The identity-forming function of religion is not limited only to the individual level; it also gives societies a collective identity. Therefore, the relationship between religion, society, the individual, and identity needs to be considered together and from a holistic perspective (Özbey, 2021, p. 60).

Religion, which holds a significant place in human life, primarily offers its adherents an identity, and then produces institutional and symbolic support mechanisms to ensure the continuity of this identity. The positive or negative religious experiences individuals are exposed to have a decisive influence on the formation of their religious identities. In this process, individuals can be defined by various labels such as "religious," "atheist," or "non-religious"; children and young people, in particular, can develop attitudes and tendencies in line with the discourse and guidance within their social environment (Yapıcı, 2004, p. 49).

In this context, the role of religion in identity formation is not limited to the shaping of individual affiliations, but also emerges as a decisive element in the construction of social identities. Therefore, religious identity should be considered a dynamic structure shaped at the intersection of both individual experiences and social interactions. This necessitates understanding the relationships that religious-sectarian identity establishes with other types of identities and makes it imperative to address identity discussions through a multi-layered analysis.

Identity plays a decisive role in the processes by which individuals define themselves and position themselves within social structures. In this context, religious-sectarian identity and national belonging are two important elements of identity that allow individuals to develop different levels of belonging. Nationalism, on the other hand, offers an ideological and social framework that brings individuals together around a shared understanding of history, culture, and destiny. Shaped by the historical experiences and socio-cultural dynamics of societies, these three elements have led to the emergence of forms of belonging that sometimes support each other and sometimes diverge. Therefore, examining the relationship between religious-sectarian identity, nationalism, and national belonging constitutes an important area of assessment for understanding the formation processes of individual and social identities.

Concepts such as nationalism, race, ethnicity, and class represent categorical structures that have emerged in different historical periods, various geographies, and different social scales. These concepts can be addressed in different ways within the framework of scientific, political, cultural, institutional, and secular approaches. The boundaries of these categories are often not clearly defined and may not directly coincide with the social realities they represent. In some cases, nationalism emerges as a result of identity-building processes, while in others it is shaped by the influence of geographical and political differentiations. The interwoven, multi-layered structure of societies and communities, in particular, can lead to conceptual, theoretical, and methodological ambiguities in defining and analyzing these concepts (Williams, 1989, p. 402).

The capacity of nationalist ideology to unite social groups with different forms of belonging under a common umbrella is closely related to the transformations and changes that nations experience during their modernization processes. Therefore, nationalism can take on different forms depending on historical and social conditions. The literature on nationalism has also developed numerous conceptualizations to explain the various nationalist experiences that have emerged worldwide. Different characterizations such as left and right, conservative and modernist, political and ethnic, official and revolutionary, diaspora, Western and Eastern, holistic and democratic, collectivist and individualistic, liberal, territorial, or proxy nationalism demonstrate that this ideology can manifest in various forms. Therefore, nationalism is a multi-dimensional phenomenon that is diversified and reinterpreted in accordance with different theoretical approaches and analytical perspectives (Smith, 1996, p. 7).

One of the prominent historical and methodological debates in nationalism studies is whether nationalism is an element that prepares the ground for the emergence of modernization or a product of the modernization process (Gellner, 1992, p. 65). In this debate, which essentially pits two different approaches against each other, the relationship between modernization and nationalism appears to be based on mutual interaction rather than a linear one. Within this framework, nationalism can be considered a phenomenon that both influences modernization and is shaped by its influence.

According to Anderson's approach, nationalism developed as a result of the social transformations brought about by the Industrial Age (Anderson, 1993, p. 224). With the dissolution of traditional social ties and the acceleration of technological advancements, individuals developed new forms of belonging and, in Anderson's words, began to unite around "imagined communities." This perspective closely links the rise of nationalism to the formation of the modern state and the secularization of cultural life. In this context, nationalism can be considered both a supporting element of industrialization and capitalist production relations, and one of the consequences of these processes. However, the historical origins of nationalism cannot be limited solely to industrialization and the development of capitalism. Although it did not reach its present form as a political ideology, nationalist tendencies are known to have existed in periods before industrial society. However, the process of industrialization facilitated the strengthening of national identities and the spread of nationalist thought to wider masses (Greenfeld, 1996, p. 18).

The fundamental difference in opinion among theories of nationalism lies in the fact that this ideology emerges in unique forms in different historical contexts and societies. As a form of collective consciousness and belonging, nationalism can acquire different meanings depending on the social context in which it exists. Therefore, nationalism is interpreted differently by different groups. For example, for secular and liberal circles, it can be associated with freedom, citizenship, and popular sovereignty; while from a conservative perspective, it can express the preservation of traditional values and local cultural elements. While some approaches see nationalism as a social spirit shaped by a common language, culture, and historical heritage, Marxist perspectives may consider it a form of struggle against imperialism (Farina, 2021, p. 421).

An examination of academic studies on nationalism reveals that many concepts and phenomena associated with this ideology are addressed through fragmented assessments rather than comprehensive historical and social analyses. Such approaches often examine the constituent elements of nationalism independently, rather than explaining it within a holistic framework, and therefore may be insufficient in revealing the general dynamics of the phenomenon. The fragmented and pluralistic analytical approach of postmodern thought, which has gained influence particularly in recent times, has paved the way for similar trends in nationalism studies.

In this context, the distanced approach to historical totality seen in criticisms of Kedourie's assessments of the complex structure of nationalism can be said to stem from a similar intellectual foundation. On the other hand, one of the notable developments today is the effort of some political philosophers to re-evaluate nationalism. These approaches aim to reinterpret nationalism not merely as an exclusionary or conflictual ideology, but as an element capable of generating collective belonging and solidarity against the social disintegration caused by excessively individualistic liberal understandings (Kitromilides, 2005, p. 663).

In conclusion, nationalism should not be considered merely a political ideology or a product of the modernization process; it should also be considered a significant identity-building mechanism that shapes the sense of belonging of individuals and communities. Emerging in various forms under different historical and social conditions, nationalism contributes to individuals seeing themselves as part of a particular national community by creating a collective consciousness around shared history, culture, language, and values. In this process, religious and sectarian identities continue to be influential in individuals' world of belonging, sometimes appearing as forms of belonging that

support national identity, and sometimes as forms that compete with it. Therefore, nationalism plays a significant mediating role in shaping the relationship between religious and sectarian identity and national belonging. Within this framework, a closer examination of the concept of national belonging, which expresses individuals' commitment to the nation and their self-perception as members of the national community, is necessary.

In Turkish, the concept of identity is often used synonymously with concepts such as identity, belonging, personality, and self. However, belonging refers to an individual's state of being connected to a particular community or group. In this respect, belonging defines a person solely through their relationships with others and their state of being together, while neglecting some unique individual characteristics. Therefore, although belonging is an important element of identity, it is not broad enough to encompass the entire concept of identity, and using it in this way narrows the semantic field of the concept (Anık, 2012, p. 22). The theoretical basis of the concept of belonging rests on social identity theory. Belonging, which plays an important role in understanding human relationships, is fundamentally explained by an individual's association with specific people, groups, or categories. In its dictionary meaning, belonging expresses the state of being affiliated, related, and belonging to a place, and is essentially shaped by an individual's connection to an object, person, community, ethnic origin, or any social category. As the variety of elements that people use to define themselves increases, the scope of belonging also expands. In this context, belonging is not only an indicator of the bond established between the individual and society, but also contributes to the evaluation of people within groups that share similar characteristics. The feeling of belonging is clearly evident in the direct or indirect relationships that an individual establishes with their social environment. The social environment in which a person grows up influences the formation of their self-perception, creating a natural sense of belonging, but this can also be shaped by the individual's own choices. Innate characteristics such as ethnic origin, religious beliefs, or homeland spontaneously form an individual's sense of belonging; while factors such as educational environment, political views, economic circles, or social communities belonging to specific age groups give rise to forms of belonging that develop as a result of the individual's conscious choices and can change over time (Alptekin, 2011, p. 20).

While every identity contains a certain element of belonging, not every form of belonging can be considered an identity. Identity is a concept shaped by an individual's conscious choices, related to modern societal structures, and possessing individual characteristics. In contrast, belonging refers to a form of affiliation that is more specific to traditional communities, possesses collective qualities, is based on organic relationships, and gains meaning within a local context. While belonging emerges as a relationship of attachment shaped within the framework of mythological and ritual elements based on the individual's innate characteristics; identity has a structure constructed in accordance with cognitive processes and rational evaluations. Therefore, in traditional societies, the individual largely exists through inherited affiliations, while in modern societies, the individual can construct their identity according to their own choices and intellectual orientations. Furthermore, while belonging is established through concrete and local ties, identity is shaped within a more abstract and mental framework that can transcend physical boundaries. In this respect, identity reflects the way the modern individual defines themselves, while belonging expresses more the continuity of social and cultural ties (İlkay, 2016, p. 145). When evaluated in this context; The relationship between belonging and identity offers an important conceptual framework for understanding national belonging. National belonging arises when an individual sees themselves as part of a particular nation and establishes an emotional connection with that nation's shared history, culture, language, values, and symbols. In this respect, national belonging reflects the collective and social dimensions of the concept of belonging while simultaneously encompassing the individual and conscious aspects of the concept of identity. As a member of a nation, an individual inherits certain cultural and historical elements from birth; however, the maintenance and internalization of

this belonging is strengthened by the consciousness and acceptance that the individual develops over time.

In modern societies, national belonging is not limited solely to living in the same geographical area, but is based on a sense of togetherness shaped around shared values. Therefore, while preserving the sense of shared past offered by traditional forms of belonging, national belonging also gains an identity dimension through the individual's self-definition as a member of the national community. In other words, national belonging lies at the intersection of the emotional and historical foundations of belonging and the conscious and cognitive aspects of identity. This situation both supports the individual's social integration and contributes to their self-discovery within the national community to which they belong.

Multilayered Belonging in the Case of the Iğdır Jafaris

Identity and belonging are not based on a single point of reference in the process of self-definition, but are shaped by the interaction of different social, cultural, religious, and national contexts. This leads individuals to simultaneously possess multiple areas of belonging and experience these affiliations at different levels. This structure, conceptualized in the literature as "multilayered belonging," is observed more clearly in communities where ethnic, religious-sectarian, and national identity elements coexist.

The province of Iğdır, located on Türkiye's eastern border, serves as an important example for examining multilayered belonging relationships due to its ethnic, religious, and cultural diversity. The Ja'fari community living in the region simultaneously experiences their religious-sectarian identity as well as their ethnic, cultural, and national belonging, developing unique forms of relationship between these different areas of belonging. In this context, the case of the Ja'fari community of Iğdır offers an important area of study for revealing the concrete social reflections of the interaction between religious-sectarian identity, nationalism, and national belonging. This section will examine the sense of belonging among the Ja'fari community of Iğdır within the framework of a multi-layered identity approach, evaluating the relationships between these different senses of belonging.

The concept of multi-layered belonging describes an approach that states individuals can simultaneously integrate into more than one level of social, cultural, religious, and national identity. Within this framework, belonging is not reduced to a single identity axis, but rather considered a network of multiple relationships that are shaped within different social contexts and complement each other. Therefore, individuals can experience these layers of belonging simultaneously, depending on the characteristics of their social environment.

Iğdır, historically a border city where different ethnic, religious, and cultural groups have lived together, possesses a diverse socio-cultural structure. This multifaceted structure plays a decisive role in both the formation of local identities and the shaping of social relations. Different communities living in the region interact within shared life practices while simultaneously preserving their own unique identity elements. Within this social diversity, the Ja'fari community constitutes an important component of Iğdır's religious and cultural fabric. Due to both their sectarian identity and their local and national context, the Ja'fari community constitutes a unique example where multi-layered relationships of belonging can be observed. This necessitates considering the Ja'faris not only as a religious community but also within a social structure intertwined with ethnic, local, and national identity layers. In this context, examining how the identity layers of individuals intertwine and interact with each other, using the example of the Ja'faris of Iğdır, is crucial for understanding the issue. Thus, the aim is to understand the phenomenon of multi-layered belonging through a concrete social example.

In most studies conducted on the Jafari community in Turkey, this group is generally referred to as "Azeri." One of the main reasons for this designation is that a significant portion of the Jafari community in Turkey communicates in the Azeri dialect. Another reason is that a part of the Jafari community settled in this region through migrations from Azerbaijan, present-day Armenia, and the Caucasus region to Turkey approximately a century ago. It is observed that some individuals within the community connect their family history to migrations from the Caucasus region and define themselves within the framework of Azeri identity in line with this historical background. Furthermore, it has been determined that many Jafaris have kinship ties in Azerbaijan and maintain contact with these individuals. However, it is not accurate to consider all Jafaris in Turkey under the "Azeri" identity. This is because there are also native Turks, Kurds, and individuals of Alevi origin who have adopted Jafariism over time within the community. Research has shown that individuals who later adopted Jafariism do not identify themselves with the "Azeri" identity (Banaz, 2020, p. 104).

Since the way Jafari individuals define themselves in terms of national identity varies considerably, it seems difficult to classify this situation under clear categories. The main reason for this diversity is that some Jafaris simultaneously emphasize both "Turkish" and "Azeri" identities. This situation can be explained within the framework of a "dual identity" approach. On the other hand, there are also individuals who define themselves directly through their "Jafari" identity. Therefore, since identity declarations differ from person to person, it can be said that this area has a relative nature rather than being explained with fixed and definite categories. Various sources also show that identity perceptions within the community are not uniform and can vary among individuals. In this context, some individuals emphasize their religious affiliation and define themselves primarily as "Jafari," while adopting a "Turkish" identity in terms of national identity. Conversely, some individuals emphasize their ethnic origin in addition to their religious identity, preferring to define themselves as "Azeri Turk." When these different approaches are considered together, it is understood that although individuals emphasize various elements in their identity definitions, they establish a strong connection with Turkish identity in terms of national affiliation.

National identity; National identity refers to a form of belonging shaped by a particular community's historical accumulation, social experience, and understanding of humanity; it gains meaning within the framework of socio-cultural, legal, and normative values. In other words, national identity is a relationship of "belonging" based on an individual's feeling of belonging to the society in which they live and positioning themselves as a natural part of that social structure. This structure enables the coexistence of broad social segments that interact on an egalitarian basis and come together around a common sense of citizenship, even if they have ethnic, linguistic, cultural, and religious differences. The fundamental element here is not the elimination of differences, but the construction of a common civic will based on these differences (Polat, 2016, p. 177). This situation shows that national belonging and religious affiliation can be considered complementary elements in the identity perceptions of community members. Indeed, various studies show that individuals define their national identity as Turkish while expressing their religious affiliation within the framework of the Shia-Jafari faith. This approach reveals that attachment to one's geographical location and social structure plays a significant role in identity construction.

According to Taylor, the question "Who am I?" is not merely a question of identifying the social categories to which an individual belongs. The real issue is how a person defines themselves through values, communities, and relationships, and to what extent they are strongly connected to them. In this context, identity is shaped not by an abstract and general definition of belonging, but by a concrete relationship of identification with a particular people, community, or ideal. Therefore, the question of identity carries a deeper meaning, questioning in which social contexts the individual places themselves and with which collective structures they develop meaningful relationships (Weir,

2014, p. 114). For this reason, identity is considered not so much a matter of abstract classification, but rather a relationship of belonging shaped by meaningful connections an individual establishes with a particular community, people, or set of ideals.

It is observed that identity definitions within a community can differ according to historical origins, religious affiliations, and perceptions of national belonging. Individuals with family histories connected to the Caucasus and Azerbaijan, in particular, may identify their ethnic origin as Azeri while defining their religious affiliation as Shia or Jafari. However, some individuals prefer the term "Jafari" when expressing their religious identity, explaining this preference by believing that this term evokes less sectarian divisions. Furthermore, it is understood that many individuals who identify as Azeri consider themselves within the context of Turkish identity in terms of national belonging, and view historical migration processes as a significant element of their identity formation.

Approaches to national and sectarian identities within the community can be evaluated differently among individuals. According to some views, since ethnicity is an element not determined by an individual's own choice, developing feelings of superiority or inferiority based on this affiliation is not considered meaningful. Within this framework, Azeri identity is considered a part of Turkish communities; citizenship and shared social life are accepted as fundamental elements of belonging. In terms of sectarian identity, Jafariism is seen as a natural and ordinary form of belonging in an individual's life, and is considered a part of religious affiliation rather than a separate identity.

The social visibility of the Ja'fari community in Iğdır is not merely a numerical presence, but also manifests itself through cultural and religious practices that are prominent in public and daily life. Through rituals, commemorations, and worship practices that make their sectarian identity visible at both individual and collective levels, the community becomes an integral part of city life. This visibility allows the Ja'faris to position themselves as a recognized and interacting group within the local social structure.

From the perspective of religious practices, the Ja'fari community structure is seen to produce a social unity organized particularly around religious rituals. This community-centered structure allows individuals to come together not only at the level of worship but also in the context of social solidarity and community belonging. This shows that sectarian identity does not remain only at the level of belief but transforms into a social framework that regulates daily life. Relations with the Sunni environment generally emerge as a multi-layered area of interaction shaped within the practice of coexistence, rather than a one-way opposition. While sectarian differences do not produce a distinct boundary in some cases, a culture of mutual harmony and coexistence is observed, especially in the areas of religious rituals and social interaction. However, it can also be said that differences are not completely erased, but are maintained through a manageable and flexible distance within daily life practices. In this respect, the Iğdır example presents a social space where sectarian identity can be reproduced on the axis of interaction and harmony rather than conflict. The identity declarations that emerged in the field findings should also be evaluated in terms of showing how national belonging and the relationship with the state gain meaning for Ja'fari individuals.

The perception of Turkish Republic citizenship stands out as a strong foundation of belonging in the case of the Iğdır Jafari community. Field data shows that a significant portion of the participants internalized their national identity through the state's framework of citizenship. In this context, "Turkish citizenship" is not only a legal status but also gains meaning as an expression of shared life, historical unity, and political belonging. The findings show that the understanding of belonging based on Turkish Republic citizenship is strongly embraced within the community. This belonging emerges as an element that is mostly unquestioned and naturally accepted in individuals' identity definitions; it offers a common social framework above ethnic and sectarian affiliations.

The relationship established with state institutions is among the concrete indicators of this internalization. Structures such as educational institutions, military service, and public bureaucracy

stand out as key areas where Jafari individuals have direct contact with the state. The education process, in particular, functions as a socialization area where national identity is acquired and reinforced at an early age. Similarly, military service is considered an experience area where shared civic consciousness is strengthened and different layers of identity become more visible. Daily interactions with public institutions contribute to the perception of the state not as an abstract structure, but as a concrete framework of belonging.

The process of accepting and internalizing national identity generally does not produce a direct tension in the identity narratives of Jafari individuals. On the contrary, national belonging often exists on a parallel plane with sectarian identity. When discourses on national belonging within the community are examined, it is seen that elements such as Turkish identity, Turkish Republic citizenship, and allegiance to the geography in which they live are widely adopted. This situation shows that national identity holds an important place in the individuals' world of belonging. However, national belonging does not emerge as a sole determining identity element; rather, it is part of a multi-dimensional structure that gains meaning through interaction with other identity layers such as ethnic origin, religious affiliation, and cultural belonging.

In the context of the relationship between "Turkish identity and Jafari identity," it can be said that the general trend is towards harmony rather than conflict. Research findings show that individuals do not perceive these identity elements as alternative or opposing categories. On the contrary, these affiliations are understood as complementary elements functioning at different levels and coexisting simultaneously in individuals' identity perceptions.

While Turkish identity primarily expresses a national and political framework, Jafari identity is positioned as a religious-sectarian affiliation. The perception of these two areas as complementary rather than mutually exclusive constitutes one of the most prominent examples of a multi-layered identity structure. Consequently, in the case of the Jafari community of Iğdır, national affiliation is strongly constructed through institutional relations with the state and civic consciousness; while sectarian identity exists as an element that complements this structure and diversifies the individual's social identity. In light of this information, the identity structure in the case of the Jafari community of Iğdır presents a multi-layered appearance that cannot be explained through a single axis of affiliation. Religious, ethnic, local, and national identity elements can coexist simultaneously in individuals' lives and, rather than being mutually exclusive categories, can become complementary elements that function in different contexts. This reveals that identity is not a fixed and unchanging structure, but rather a dynamic process constantly reproduced within social interactions.

Within this multi-layered structure, it is observed that identities are not always equally visible; rather, different layers of identity can come to the forefront depending on the context. Individuals may express a particular identity element more prominently in their daily life practices, depending on the nature of the social environment in which they find themselves. For example, national identity may be more prominent in the public sphere, while sectarian identity may become more visible in religious rituals and intra-community interactions. Similarly, local belonging can play a decisive role, especially in social relations and daily solidarity networks.

In this context, it can be said that the use of identity has a situational quality, meaning that individuals position their identities not as a fixed whole, but in a contextually sensitive manner. This approach, which can be expressed as "situational identity," points to the individual's capacity to redefine their identity according to the social environment they encounter. Thus, the same individual can develop a flexible belonging strategy by highlighting different layers of identity in different social environments.

When examining daily life practices, this flexibility is quite evident. While religious and sectarian affiliation may occupy a more central position in family relationships, national identity

becomes more visible in education, work life, or relationships with public institutions. In local contexts, geographical affiliations such as "being from Iğdır" constitute an important point of reference in regulating social relations. This multifaceted structure shows that identity operates not within a fixed hierarchy, but within a variable and contextually reshaped order. The example of the Iğdır Jafari community reveals that identity is not a one-dimensional affiliation, but a flexible and multifaceted structure where different layers can come to the forefront depending on the situation. This is important because it shows that individuals can harmoniously maintain their religious-sectarian, ethnic, and national affiliations within the same living space.

Conclusion

This study, by examining the debates on identity politics in Turkey through the example of the Iğdır Ja'fari community, reveals that the relationship between religious-sectarian identity, nationalism, and national belonging is not a fixed and one-way structure, but rather a multi-layered character that is reshaped according to historical, social, and contextual conditions. The main premise of the study is that identities are not closed categories that exclude each other, but flexible structures that can coexist simultaneously within the same individual and community and gain visibility at different levels depending on the situation.

The example of the Iğdır Ja'fari community provides a concrete social manifestation of this multi-layered structure. The findings show that sectarian belonging is not necessarily in a conflictual relationship with individuals' national identity; on the contrary, under certain socio-historical conditions, these two areas can acquire a complementary, even mutually reinforcing, quality. This situation reveals that the "religious identity-national identity tension" thesis, frequently assumed in identity debates, especially in Turkey, is not valid in every context, but rather that local experiences make this relationship more complex and multi-dimensional.

One of the important findings of the research is; For Ja'fari individuals, national belonging is primarily internalized through citizenship, shared history, and institutional relationships with the state. In this context, Turkish Republic citizenship functions not only as a legal status but also as a strong foundation for social belonging. Education, military service, and relationships with public institutions stand out as key areas of socialization that enable the reproduction of this belonging in daily life. Thus, national identity becomes a broader framework encompassing individuals' other layers of belonging, rather than an element that excludes them. However, the study also reveals that identities operate not within a fixed hierarchy but in a situational and context-sensitive manner. While religious-sectarian identities become more visible, particularly in ritual areas and intra-community relations, national identity emerges more dominantly in public and institutional contexts. Ethnic and local affiliations play a significant role in organizing social relations in daily life practices. This demonstrates that identity is not a centrally managed structure but a dynamic system where different layers can come to the forefront in different contexts.

The example of the Iğdır Jafari community also reveals that there is no necessary opposition between "Turkish identity" and "Jafari identity." Field data shows that in most cases, these two identities are perceived not as mutually exclusive, but as forms of belonging with different levels of meaning that can be experienced simultaneously. While Turkish identity gains meaning primarily within a national-political framework, Jafari identity maintains its existence as a religious and sectarian reference point. This distinction points to a functional differentiation rather than a conflict.

www.turkishstudies.net/religion**Turkish Studies - Comparative Religious Studies**

eISSN: 2667-5544

**ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY**

Türkiye’de Kimlik Siyaseti Bağlamında Dini-Mezhepsel Kimlik, Milliyetçilik ve Ulusal Aidiyet: Iğdır Caferileri Örneği

Giriş

Kimlik kavramı; modern siyasal düşünce ve sosyal bilimler literatüründe yalnızca bireyin kendisini tanımlama biçimi olarak değil, aynı zamanda toplumsal düzenin kurulmasında ve devlet-toplum ilişkilerinin şekillenmesinde belirleyici bir unsur olarak ele alınmaktadır. Özellikle kimlik siyaseti tartışmaları, bireylerin ve toplulukların aidiyetlerini din, etnisite, mezhep ve ulus gibi farklı eksenler üzerinden nasıl kurduklarını ve bu aidiyetlerin siyasal alanda nasıl anlam kazandığını incelemektedir. Bu bağlamda kimlikler; sabit ve değişmez kategoriler olmaktan ziyade tarihsel süreçler içinde şekillenen, dönüşen ve yeniden üretilen yapılar olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye, tarihsel ve sosyo-kültürel yapısı itibarıyla çok katmanlı kimliklerin bir arada bulunduğu bir toplumsal düzene sahiptir. Bu durum, özellikle dini-mezhepsel aidiyetler ile ulusal kimlik arasında kurulan ilişkinin siyasal ve toplumsal düzeyde sürekli tartışılmasına yol açmaktadır. Ulusal aidiyet; modern devletin vatandaşlık ve ortak kimlik inşası açısından temel bir unsur olarak öne çıkarken, dini ve mezhepsel kimlikler ise bireylerin toplumsal aidiyet duygularını şekillendiren önemli referans noktaları olmaya devam etmektedir. Bu iki alan arasındaki ilişkinin her zaman çatışma üretmediği, bazı durumlarda ise birbirini tamamlayıcı nitelikler taşıdığı görülmektedir.

Bu çalışma, söz konusu tartışmaları Iğdır Caferileri örneği üzerinden ele almayı amaçlamaktadır. Iğdır bölgesi, tarihsel olarak farklı etnik ve mezhepsel toplulukların bir arada yaşadığı bir sosyolojik yapıya sahiptir. Caferi topluluk ise hem dini-mezhepsel kimlik özellikleri hem de Türkiye’deki ulusal aidiyet pratikleri açısından dikkat çekici bir örnek oluşturmaktadır. Bu yönüyle Iğdır Caferileri; kimliklerin yalnızca ayrışma ekseninde değil, aynı zamanda birlikte var olma ve bütünleşme süreçleri içinde de analiz edilebileceğini göstermesi bakımından önemli bir inceleme alanı sunmaktadır.

Çalışmanın temel amacı; dini-mezhepsel kimlik, milliyetçilik ve ulusal aidiyet arasındaki ilişkinin kimlik siyaseti bağlamında nasıl şekillendiğini teorik bir perspektifle değerlendirmektir. Bu doğrultuda çalışma, ampirik bir saha araştırmasından ziyade nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde literatür taraması ve doküman analizi yöntemine dayanmaktadır. Kimlik siyaseti, milliyetçilik kuramları ve ulusal aidiyet literatürü birlikte ele alınarak mevcut akademik birikim üzerinden bütüncül bir değerlendirme yapılmaktadır.

Bu kapsamda çalışma, Türkiye’de kimlik olgusunun yalnızca ayrışma, gerilim veya farklılaşma üzerinden değil; aynı zamanda uyum, bütünleşme ve çok katmanlı aidiyetlerin birlikte var olabilme kapasitesi üzerinden de okunabileceğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Böylece Iğdır Caferileri örneği hem teorik tartışmalara katkı sunan hem de Türkiye’de kimlik siyasetinin anlaşılmasına yönelik önemli bir analitik zemin oluşturan bir vaka olarak değerlendirilmektedir.

Kimlik Siyaseti ve Teorik Çerçeve

Kimlik tartışmalarında öne çıkan temel problemlerden biri, bu kavramın toplumsal yaşamda yarattığı “gerçeklik algısı krizi” ile ilişkilidir. Kimlik merkezli düşünme biçimi, bireyi aşan ve onu aşan yapılar üzerinden kolektif varlıklar kurma eğilimi taşır. Burada şu soru gündeme gelir: Böyle bir yaklaşım gerçekten sorunlu mudur? Örneğin, tek tek bireylerden bağımsız bir “millet” ya da “halk” varlığını kabul etmek neden problemli olsun? Bu bakış açısı ilk etapta masum görünebilir ancak aslında önemli riskler barındırmaktadır. Kolektif yapıları, onları oluşturan bireylerden bağımsız ve onlardan daha “üst” bir gerçeklik olarak görmek, tarihsel olarak farklı türden otoriter eğilimlerin ve ayrımcı uygulamaların zeminini oluşturmuştur. Özellikle kimlik temelli söylemlerde, bu tür bir düşünme biçimi kültürel üstünlük veya dışlama pratiklerini meşrulaştırma potansiyeli taşır. Bir başka ifadeyle, “millet”, “halk” ya da “din” gibi kavramlar bireylerden bağımsız ve onlardan ayrı bir özne gibi ele alındığında, bu kolektif yapılar adına birey üzerinde baskı kurulmasının yolu açılabilir. Bu durum yalnızca teorik bir tartışma değil, tarihsel olarak da gözlemlenmiş bir olgudur. Milliyetçilik tarihine bakıldığında, kolektif kimliklerin birey yaşamının önüne geçirilmesinin zaman zaman ciddi toplumsal ve siyasal sonuçlar doğurduğu açıkça görülmektedir. Dolayısıyla kimlik tartışmalarında dikkat edilmesi gereken temel nokta; kolektif kategorilerin gerçekliğini kabul ederken, bu yapıların bireylerden bağımsız ve mutlak bir özne gibi konumlandırılmamasıdır. Aksi halde kimlik adına yürütülen söylemler, bireysel hak ve özgürlükleri gölgede bırakabilecek bir yapıya dönüşme riski taşımaktadır (Özkırımlı, 2009, s.12).

Kimlik konusunu ele almak ve çoğu zaman sorunlu olarak değerlendirilen kimlik siyasetini açıklayabilmek için öncelikle bu kavramın neyi ifade ettiğini ortaya koymak gerekmektedir. Her ne kadar tanımlanması zor bir alan olsa da kimlik; genel anlamda bireyin kendisini nasıl algıladığı, hayatı nasıl anlamlandığı, başkalarıyla nasıl ilişki kurduğu ve toplumsal düzlemde nasıl tanındığı ile ilgili bir olgudur. Bunun yanında kimlik, kişiler arası etkileşimler içerisinde şekillenen ve zamanla gelişen bir öz farkındalık ve benlik algısı olarak da değerlendirilebilir (Bilgin, 2001, s.162). Kimlik kavramının anlam dünyası, bireylerin ya da toplulukların “ben kimim?” ve “biz kimiz?” sorularına verdikleri yanıtlar üzerinden belirginleşmektedir. Bu sorular yalnızca bireysel bir arayışa işaret etmez; aynı zamanda toplumsal aidiyetlerin, grup kimliklerinin ve kolektif bilinç biçimlerinin de nasıl oluştuğunu anlamaya imkân sağlar. Bu yönüyle kimlik, tek bir disiplinin sınırları içinde ele alınamayacak kadar geniş ve çok boyutlu bir yapıya sahiptir.

Dolayısıyla kimlik tartışmaları, hem bireysel düzeyde benlik algısını hem de toplumsal düzeyde aidiyet ve tanınma ilişkilerini kapsayan disiplinler arası bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, kimlik kavramının farklı teorik yaklaşımlar çerçevesinde ele alınmasını ve çeşitli sosyal bilim alanlarında farklı biçimlerde yorumlanmasını mümkün kılmaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde kimlik siyaseti kavramına değinmek önem arz etmektedir.

Kimlik siyaseti kavramı, sosyal bilimler literatüründe görece yeni sayılabilecek kavramsal çerçevelerden biri olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle küreselleşme süreçlerinin kültürel alan üzerinde yarattığı dönüşümler, en belirgin etkisini kimlik yapıları üzerinde göstermiştir. Bu süreçte kimlikler yalnızca toplumsal ya da kültürel bir aidiyet göstergesi olmaktan çıkarak, aynı zamanda siyasal alanı etkileyen ve yönlendiren bir araç niteliği kazanmıştır. Küreselleşme ile birlikte yaşanan gelişmeler, kimliklerin yeniden görünür hale gelmesine ve farklı toplumsal gruplar tarafından daha güçlü biçimde vurgulanmasına yol açmıştır. Modern devletin oluşum sürecinde özellikle Aydınlanma sonrası dönemde, sınırları belirlenmiş ve kurumsal çerçeveye oturtulmuş kimlik yapıları büyük ölçüde kontrol altına alınmış gibi görünse de günümüzde bu yapının yeniden esnemeye başladığı görülmektedir. Bu durum, kimlik temelli gerilimlerin farklı coğrafyalarda tekrar yükselmesine zemin hazırlamıştır. Özellikle grup kimlikleri, kendilerine özgü olduğu varsayılan farklılıkları daha görünür hale getirerek üyelerini mobilize etme kapasitesi kazanmıştır. Böylece kimlikler, yalnızca bireylerin kendilerini tanımlama biçimi olmaktan çıkmış olup aynı zamanda siyasal taleplerin, toplumsal

hareketlerin ve çatışma dinamiklerinin merkezinde yer alan bir unsur haline gelmiştir. Bu dönüşüm, farklılıkların siyasallaşmasını hızlandırmış ve kimlik siyasetini çağdaş siyasal analizlerin önemli bir araştırma alanı haline getirmiştir.

Kimlik siyaseti, stratejik olarak kendisini çoğu zaman ulus-devlet yapısının karşısında konumlandırmakta ve ulus-devleti, çok kültürlü toplumsal yapıları tek tipleştirerek homojen bir kültürel bütünlük oluşturma çabası üzerinden eleştirmektedir. Bu yaklaşımda ulus-devlet, ideal bir siyasal form olarak değil; aksine farklılıkları yeterince tanımayan ve baskın bir kimlik anlayışını önceleyen bir yapı olarak değerlendirilmektedir (Tok, 2006, s.26). Bu eleştirilerin temelinde ulus-devletin doğası gereği kültürel, dinsel ve etnik çeşitliliği yeterince görünür kılmadığı; bunun yerine belirli bir kimlik tanımını merkezileştirerek diğer kimlikleri ikincil konuma ittiği yönündeki iddialar yer almaktadır. Bu bakış açısına göre ulus-devlet, toplumsal çeşitliliği yeterince temsil edememekte ve bu nedenle zaman zaman dışlayıcı ya da dayatmacı eğilimler gösterebilmektedir. Bu çerçevede ileri sürülen çözüm önerisi ise, ulus-devlet yapısının daha kapsayıcı ve esnek bir forma dönüşmesidir. Başka bir ifadeyle mevcut siyasal yapının toplumsal farklılıkları tanıyan, bu farklılıklara saygı duyan ve onları siyasal sistem içerisinde görünür kılan daha demokratik bir anlayış doğrultusunda yeniden yapılandırılması gerektiği savunulmaktadır (Nuray, 2000, s.5).

Kimlik siyaseti, farklı toplumsal kesimlerin taleplerini görünür kılma işlevi üstlense de çeşitli sorunları da beraberinde getirebilmektedir. Bu sorunlardan ilki, toplumsal grupların kendi üyelerini belirli ortak özellikler üzerinden tanımlayarak grup içindeki çeşitliliği göz ardı etmeleridir. Böylece topluluklar, farklılıkları barındıran dinamik yapılar olmaktan çıkarak tek tip ve homojen oluşumlar şeklinde algılanabilmektedir. Bir diğer sorun; adalet, özgürlük, barış, sorumluluk ve dürüstlük gibi evrensel nitelik taşıyan değerlerin tüm toplum için geçerli ilkeler olarak ele alınmak yerine belirli kimlik gruplarının bakış açısı doğrultusunda yorumlanmasıdır. Bu durumda söz konusu değerler, evrensel anlamlarından uzaklaşarak belirli bir grubun çıkar ve beklentileri çerçevesinde anlam kazanmaya başlamaktadır. Kimlik siyasetinin ortaya çıkarabileceği üçüncü önemli problem ise grup bağlılığının aşırı derecede güçlenmesidir. Güçlü aidiyet duygularının zamanla grup merkezli bir dayanışmaya dönüşmesi, bireylerin kendi topluluklarını diğerlerinden daha öncelikli veya üstün görmelerine neden olabilmektedir. Bu durum ise toplumsal kutuplaşmayı artırabilmekte ve farklı gruplar arasında mesafelerin derinleşmesine yol açabilmektedir. Dolayısıyla kimlik siyaseti, farklılıkların tanınmasına katkı sağlarken aynı zamanda toplumsal bütünleşme açısından dikkatle ele alınması gereken dinamikleri de içinde barındırmaktadır (Kalin, 2006, s.2).

Kimlik siyaseti, temelinde özgünlük ve aidiyet arayışını barındıran bir yaklaşım olarak da değerlendirilebilir. Bu yaklaşım; dil, din, etnik köken, kültür ve benzeri unsurları kimliğin belirleyici bileşenleri olarak öne çıkarırken, söz konusu unsurlara özel bir anlam ve değer yüklemektedir (Aktay, 1998, s.17). Böylece bireyler ve topluluklar, kendilerini tanımlarken yalnızca kim olduklarını değil, aynı zamanda kim olmadıklarını da belirleme eğilimi göstermektedir. Bu durum, kimlik siyasetinin kaçınılmaz biçimde farklılıklar üzerinden şekillenen bir siyasal söylem üretmesine yol açmaktadır.

Kimliklerin siyasal alanda görünür hale gelmesi, bir yandan çeşitli toplumsal grupların taleplerinin ifade edilmesine imkân tanırken, diğer yandan farklılıkların aşırı derecede vurgulanmasına neden olabilmektedir (Benhabib, 1999, s.12). Farklılıkların temel hareket noktası haline gelmesi, zamanla ortak toplumsal paydaların geri plana itilmesine ve toplumsal bütünleşmenin zayıflamasına yol açabilecek sonuçlar doğurabilmektedir. Bu süreçte kimlikler yalnızca aidiyet göstergeleri olarak kalmamakta, aynı zamanda siyasal rekabetin ve toplumsal mobilizasyonun önemli araçları haline gelmektedir.

Bu bağlamda kimlik merkezli söylemler, kimi zaman yeni ayrışma alanlarının oluşmasına zemin hazırlayabilmektedir. Toplumsal veya ekonomik içerikli talepler bile zaman içerisinde kimlik ekseninde yorumlanarak farklı bir anlam kazanabilmektedir. Kimliklerin siyasal alanda daha görünür

hale gelmesiyle birlikte, bu aidiyetleri temsil ettiğini iddia eden kişi ve grupların ortaya çıkması da mümkün olmaktadır. Söz konusu aktörler, kimlik temelli söylemleri siyasal ve toplumsal alanda etkili bir araç olarak kullanarak hem temsil iddiasında bulunmakta hem de bu temsil konumunu sürdürmeye çalışmaktadır (Kostaryano, 2000, s.152). Böylece kimlik, yalnızca aidiyetin ifadesi olmaktan çıkarak siyasal süreçlerde etkin biçimde kullanılan stratejik bir unsur haline gelebilmektedir.

Kimlik siyasetinin temel dinamikleri incelendiğinde, bireylerin ve toplulukların aidiyetlerini yalnızca tek bir kimlik kategorisi üzerinden tanımlamadıkları görülmektedir. Modern toplumlarda insanlar aynı anda etnik, dini, mezhepsel, kültürel ve ulusal aidiyetlere sahip olabilmekte; bu aidiyetler ise toplumsal ve siyasal koşullara bağlı olarak farklı düzeylerde görünürlik kazanmaktadır. Bu durum kimliklerin birbirini dışlayan değil, çoğu zaman iç içe geçen ve birbirini tamamlayan yapılar olarak değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Özellikle dini ve mezhepsel kimlikler, bireylerin anlam dünyasını şekillendiren önemli aidiyet kaynakları arasında yer almaktadır. Bununla birlikte söz konusu kimlikler, ulusal aidiyet ve vatandaşlık bilinci ile her zaman çatışmalı bir ilişki içerisinde bulunmamaktadır. Aksine tarihsel ve toplumsal şartlara bağlı olarak dini-mezhepsel aidiyetler ile ulusal kimlik arasında karşılıklı uyum ve bütünleşme ilişkileri de ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle kimlik siyaseti tartışmalarında önemli olan husus, farklı aidiyet biçimlerinin birbirleriyle nasıl ilişkilendiğini ve hangi koşullar altında çatışma ya da uyum ürettiğini ortaya koyabilmektir.

Bu çerçevede milliyetçilik ve ulusal aidiyet kavramları, kimlik siyasetinin önemli bileşenleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Milliyetçilik, bireyleri ortak bir tarih, kültür ve siyasal topluluk etrafında bir araya getirmeyi amaçlarken; ulusal aidiyet bu topluluğa yönelik bağlılık ve mensubiyet duygusunu ifade etmektedir. Dini veya mezhepsel kimliklerin ulusal aidiyet ile kurduğu ilişki ise toplumların tarihsel deneyimlerine, siyasal yapılarına ve kimlik politikalarına göre farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle dini-mezhepsel kimlik, milliyetçilik ve ulusal aidiyet arasındaki ilişkinin incelenmesi, kimlik siyasetinin bütünleştirici ve ayrıştırıcı yönlerini anlamak açısından önem taşımaktadır.

Dini-Mezhepsel Kimlik, Milliyetçilik ve Ulusal Aidiyet İlişkisi

Dini-mezhepsel kimlik, milliyetçilik ve ulusal aidiyet arasındaki ilişki; modern kimlik tartışmalarının en temel ve aynı zamanda en tartışmalı alanlarından birini oluşturmaktadır. Bu üç kavram, hem bireylerin kendilerini tanımlama biçimlerini hem de toplumsal ve siyasal bütünleşme süreçlerini anlamada önemli teorik araçlar sunmaktadır. Ancak bu ilişkiler ağı, sabit ve tek yönlü bir yapıdan ziyade, tarihsel ve toplumsal koşullara bağlı olarak farklı biçimlerde ortaya çıkan dinamik bir karakter taşımaktadır. Bu nedenle söz konusu kavramlar arasındaki etkileşimin nasıl kurulduğu, kimlik siyasetinin anlaşılmasında kritik bir analiz alanı olarak değerlendirilmektedir.

Din ile toplum arasındaki ilişki, hem dinin hem de toplumsal yapının doğasını anlamada temel bir öneme sahiptir. Toplumlara; benimsedikleri değerler sistemi, bireysel ve kolektif davranışları yönlendiren motivasyonlar, teşvik ettikleri ya da sınırlandırdıkları eğilimler ve inanç, tutum ile davranışların şekillendiği ideal çerçeveler üzerinden tanımlanır. Din ise toplumsal düzenin kurulması, bireysel davranışların yönlendirilmesi ve kolektif eylemlerin biçimlenmesi açısından çeşitli normatif ilkeler ve yönlendirici hükümler sunmaktadır (Capps, 2005, s.23)

Din, bireylerin kimlik oluşum sürecinde önemli bir işlev gören toplumsal kurumlardan biridir. Bireylere belirli anlam çerçeveleri ve hazır referans sistemleri sunarak onların toplumsal konumlarını anlamlandırmalarına katkı sağlar ve bu yolla kimlik inşasının oluşumunda etkin bir rol oynar. Dinin kimlik oluşturma işlevi yalnızca bireysel düzeyle sınırlı kalmaz; aynı zamanda toplumlara da kolektif bir kimlik kazandırır. Bu nedenle din, toplum, birey ve kimlik arasındaki ilişkinin birlikte ve bütüncül bir perspektifle ele alınması gerekmektedir (Özbey, 2021, s.60).

İnsan yaşamında önemli bir yere sahip olan din; mensuplarına öncelikle bir kimlik sunmakta, ardından bu kimliğin sürekliliğini sağlayacak kurumsal ve sembolik destek mekanizmaları üretmektedir. Bireylerin dini açıdan maruz kaldıkları olumlu ya da olumsuz deneyimler, onların dini kimliklerinin oluşum sürecinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Bu süreçte bireyler, “dindar”, “ateist” ya da “dinsiz” gibi çeşitli etiketlemelerle tanımlanabilmekte; özellikle çocuklar ve gençler, içinde bulundukları sosyal çevredeki söylem ve yönlendirmeler doğrultusunda tutum ve eğilim geliştirebilmektedir (Yapıcı, 2004, s.49)

Bu çerçevede dinin kimlik oluşturmadaki rolü yalnızca bireysel aidiyetlerin biçimlenmesiyle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda toplumsal kimliklerin inşasında da belirleyici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla dini kimlik, hem bireysel deneyimlerin hem de toplumsal etkileşimlerin kesişiminde şekillenen dinamik bir yapı olarak değerlendirilmelidir. Bu durum, dini-mezhepsel kimliğin diğer kimlik türleriyle kurduğu ilişkilerin anlaşılmasını da gerekli kılmakta ve kimlik tartışmalarının çok katmanlı bir analiz üzerinden ele alınmasını zorunlu hale getirmektedir.

Kimlik olgusu, bireylerin kendilerini tanımlama ve toplumsal yapı içerisinde konumlandırma süreçlerinde belirleyici bir role sahiptir. Bu bağlamda dini-mezhepsel kimlik ve ulusal aidiyet, bireyin farklı düzeylerde aidiyet geliştirmesine imkân tanıyan iki önemli kimlik unsurudur. Milliyetçilik ise bireyleri ortak bir tarih, kültür ve kader anlayışı etrafında bir araya getiren ideolojik ve toplumsal bir çerçeve sunmaktadır. Toplamların tarihsel tecrübeleri ve sosyo-kültürel dinamikleri doğrultusunda şekillenen bu üç unsur, zaman zaman birbirini destekleyen, zaman zaman ise farklılaşan aidiyet biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu nedenle dini-mezhepsel kimlik, milliyetçilik ve ulusal aidiyet arasındaki ilişkinin incelenmesi, bireysel ve toplumsal kimliklerin oluşum süreçlerini anlamak açısından önemli bir değerlendirme alanı oluşturmaktadır.

Milliyetçilik, ulusçuluk, ırk, etnisite ve sınıf gibi kavramlar; farklı tarihsel dönemlerde, çeşitli coğrafyalarda ve farklı toplumsal ölçeklerde ortaya çıkan kategorik yapılanmaları ifade etmektedir. Bu kavramlar, bilimsel, siyasal, kültürel, kurumsal ve seküler yaklaşımlar çerçevesinde farklı şekillerde ele alınabilmektedir. Söz konusu kategorilerin sınırları çoğu zaman kesin çizgilerle belirlenememekte ve temsil ettikleri toplumsal gerçekliklerle doğrudan örtüşmeyebilmektedir. Kimi durumlarda kimlik inşa süreçlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkarken, kimi zaman da coğrafi ve siyasal farklılaşmaların etkisiyle şekillenmektedirler. Özellikle toplum ve toplulukların birbirine geçmiş çok katmanlı yapısı, bu kavramların tanımlanması ve analiz edilmesinde kavramsal, teorik ve metodolojik belirsizliklerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Williams, 1989, s.402).

Milliyetçilik ideolojisinin farklı aidiyet biçimlerine sahip toplumsal grupları ortak bir çatı altında bir araya getirme kapasitesi, ulusların modernleşme süreçlerinde yaşadığı dönüşüm ve değişimlerle yakından ilişkilidir. Bu nedenle milliyetçilik, tarihsel ve toplumsal koşullara bağlı olarak farklı görünüm kazanabilmektedir. Milliyetçilik literatürü de dünya genelinde ortaya çıkan çeşitli milliyetçilik deneyimlerini açıklayabilmek amacıyla çok sayıda kavramsallaştırma geliştirmiştir. Sol ve sağ, muhafazakâr ve modernleşmeci, siyasal ve etnik, resmî ve devrimci, diaspora, Batı tipi ve Doğu tipi, bütünlükçü ve demokratik, kolektivist ve bireyci, liberal, toprak temelli ya da vekâletçi milliyetçilik gibi farklı nitelendirmeler, bu ideolojinin çeşitli biçimlerde ortaya çıkabildiğini göstermektedir. Dolayısıyla milliyetçilik, farklı teorik yaklaşımlar ve analitik perspektifler doğrultusunda çeşitlenen ve yeniden yorumlanan çok boyutlu bir olgu niteliği taşımaktadır (Smith, 1996, s.7).

Milliyetçilik çalışmalarında öne çıkan tarihsel ve metodolojik tartışmalardan biri, milliyetçiliğin modernleşmenin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan bir unsur mu yoksa modernleşme sürecinin bir ürünü mü olduğu sorusudur (Gellner, 1992, s.65). Temelde iki farklı yaklaşımı karşı karşıya getiren bu tartışmada, modernleşme ile milliyetçilik arasındaki ilişkinin doğrusal olmaktan ziyade karşılıklı etkileşime dayalı olduğu görülmektedir. Bu çerçevede milliyetçilik, hem

modernleşmeyi etkileyen hem de modernleşmenin etkisiyle şekillenen bir olgu olarak değerlendirilebilir.

Anderson'un yaklaşımına göre milliyetçilik, Endüstri Çağı'nın ortaya çıkardığı toplumsal dönüşümlerin bir sonucu olarak gelişmiştir (Anderson, 1993, s.224). Geleneksel toplumsal bağların çözülmesi ve teknolojik gelişmelerin hız kazanmasıyla birlikte bireyler, yeni tür aidiyet biçimleri geliştirmiş ve Anderson'un ifadesiyle "hayali topluluklar" etrafında birleşmeye başlamıştır. Bu bakış açısı, milliyetçiliğin yükselişini modern devletin oluşumu ve kültürel hayatın sekülerleşmesi süreçleriyle yakından ilişkilendirmektedir. Bu doğrultuda milliyetçilik, sanayileşme ve kapitalist üretim ilişkilerinin hem destekleyici unsurlarından biri hem de bu süreçlerin ortaya çıkardığı sonuçlardan biri olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, milliyetçiliğin tarihsel kökenleri yalnızca sanayileşme ve kapitalizmin gelişimiyle sınırlandırılmaz. Siyasal bir ideoloji olarak bugünkü biçimine ulaşmamış olsa da milliyetçi eğilimlerin sanayi toplumundan önceki dönemlerde de var olduğu bilinmektedir. Ancak sanayileşme süreci, ulusal kimliklerin güçlenmesini ve milliyetçilik düşüncesinin daha geniş kitlelere yayılmasını kolaylaştırmıştır (Greenfeld, 1996, s.18).

Milliyetçilik kuramları arasındaki görüş ayrılıklarının temelinde ise bu ideolojinin farklı tarihsel koşullarda ve farklı toplumlarda özgün biçimlerde ortaya çıkması yatmaktadır. Kolektif bir bilinç ve aidiyet biçimi olarak milliyetçilik, içinde bulunduğu toplumsal bağlama göre farklı anlamlar kazanabilmektedir. Bu nedenle milliyetçilik, farklı kesimler tarafından farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Örneğin seküler ve liberal çevreler açısından özgürlük, yurttaşlık ve halk egemenliği ile ilişkilendirilebilirken; muhafazakâr bakış açısında geleneksel değerlerin ve yerel kültürel unsurların korunmasını ifade edebilmektedir. Bazı yaklaşımlar milliyetçiliği ortak dil, kültür ve tarihsel miras temelinde şekillenen toplumsal bir ruh olarak görürken, Marksist perspektifler onu emperyalizme karşı geliştirilen bir mücadele biçimi olarak değerlendirebilmektedir (Farina, 2021, s.421).

Milliyetçilik üzerine yapılan akademik çalışmalar incelendiğinde ise bu ideolojiyle ilişkilendirilen birçok kavram ve olgunun, kapsamlı tarihsel ve toplumsal çözümlemelerden ziyade parçalı değerlendirmeler temelinde ele alındığı görülmektedir. Bu tür yaklaşımlar, çoğu zaman milliyetçiliği bütüncül bir çerçevede açıklamak yerine, onu oluşturan unsurları birbirinden bağımsız şekilde incelemekte ve bu nedenle olgunun genel dinamiklerini ortaya koymakta yetersiz kalabilmektedir. Özellikle son dönemlerde etkisini artıran postmodern düşüncenin parçalı ve çoğulcu analiz anlayışı, milliyetçilik çalışmalarında da benzer eğilimlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Bu bağlamda Kedourie'nin milliyetçiliğin karmaşık yapısına ilişkin değerlendirmelerine yönelik eleştirilerde görülen tarihsel bütünlüğe karşı mesafeli yaklaşımın da benzer bir düşünsel zeminden beslendiği söylenebilir. Diğer taraftan günümüzde dikkat çeken gelişmelerden biri de bazı siyaset felsefecilerinin milliyetçiliği yeniden değerlendirme çabalarıdır. Bu yaklaşımlar, milliyetçiliği yalnızca dışlayıcı veya çatışmacı bir ideoloji olarak görmek yerine, aşırı bireyci liberal anlayışların yol açtığı toplumsal çözümlere karşı kolektif aidiyet ve dayanışma üretebilen bir unsur olarak yeniden yorumlamaya yönelmektedir (Kitromilides, 2005, s.663).

Sonuç olarak milliyetçilik, yalnızca siyasal bir ideoloji ya da modernleşme sürecinin bir ürünü olarak değerlendirilmemeli; bireylerin ve toplulukların aidiyet duygularını şekillendiren önemli bir kimlik inşa mekanizması olarak da ele alınmalıdır. Farklı tarihsel ve toplumsal koşullarda çeşitli biçimlerde ortaya çıkan milliyetçilik; ortak tarih, kültür, dil ve değerler etrafında kolektif bir bilinç oluşturarak bireylerin kendilerini belirli bir ulusal topluluğun parçası olarak görmelerine katkı sağlamaktadır. Bu süreçte dini-mezhepsel kimlikler de bireylerin aidiyet dünyasında etkili olmaya devam etmekte olup kimi zaman ulusal kimliği destekleyen, kimi zaman ise onunla rekabet eden aidiyet biçimleri olarak ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla milliyetçilik, dini-mezhepsel kimlik ile ulusal aidiyet arasındaki ilişkinin şekillenmesinde önemli bir aracı rol üstlenmektedir. Bu çerçevede,

bireylerin ulusa yönelik bağılıklarını ve kendilerini ulusal topluluğun bir üyesi olarak algılamaya biçimlerini ifade eden ulusal aidiyet kavramının daha yakından incelenmesi gerekmektedir.

Türkçede kimlik kavramı çoğu zaman hüviyet, aidiyet, kişilik ve benlik gibi kavramlarla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Ancak aidiyet, bireyin belirli bir topluluğa veya gruba bağlı olma durumunu ifade etmektedir. Bu yönüyle aidiyet, kişinin kendisini yalnızca başkalarıyla kurduğu ilişkiler ve bir arada bulunma hali üzerinden tanımlarken, bireye özgü bazı özellikleri geri planda bırakmaktadır. Dolayısıyla aidiyet, kimliğin önemli unsurlarından biri olsa da kimlik kavramının tamamını karşılayacak genişlikte değildir ve bu şekilde kullanılması kavramın anlam alanını daraltmaktadır (Anık, 2012, s.22). Aidiyet kavramının teorik temeli sosyal kimlik kuramına dayanmaktadır. İnsan ilişkilerini anlamlandırmada önemli bir yere sahip olan aidiyet, temelde bireyin kendisini belirli kişi, grup veya kategorilerle ilişkilendirmesiyle açıklanmaktadır. Sözlük anlamı itibarıyla mensubiyet, ilişkililik ve bir yere ait olma durumunu ifade eden aidiyet, esas olarak bireyin kendisini bir nesneye, kişiye, topluluğa, etnik kökene ya da herhangi bir sosyal kategoriye bağlamasıyla şekillenmektedir. İnsanların kendilerini tanımlarken kullandıkları unsurların çeşitliliği arttıkça, aidiyetin kapsamı da genişlemektedir. Bu bağlamda aidiyet, birey ile toplum arasında kurulan bağın bir göstergesi olmasının yanı sıra, insanların benzer özellikler taşıyan gruplar içerisinde değerlendirilmesine de katkı sağlamaktadır. Aidiyet duygusu, bireyin sosyal çevresiyle kurduğu doğrudan veya dolaylı ilişkilerde belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır. Kişinin içinde yetiştiği sosyal çevre, onun benlik algısının oluşumunda etkili olarak doğal bir aidiyet hissi meydana getirirken, aynı zamanda bireyin kendi tercihleri doğrultusunda da şekillenebilmektedir. Etnik köken, dinî inanç veya vatan gibi doğuştan kazanılan özellikler bireyin aidiyetini kendiliğinden oluştururken; eğitim ortamı, siyasi görüşler, ekonomik çevreler ya da belirli yaş gruplarına ait sosyal topluluklar gibi unsurlar ise bireyin bilinçli seçimleri sonucunda gelişen ve zamanla değişebilen aidiyet biçimlerini ortaya çıkarmaktadır (Alptekin, 2011, s.20).

Her kimlik belirli bir aidiyet unsurunu içerisinde barındırır da her aidiyet biçimi kimlik olarak değerlendirilemez. Kimlik, bireyin bilinçli tercihleri doğrultusunda şekillenen, modern toplum yapılarıyla ilişkili ve bireysel özellikler taşıyan bir kavramdır. Buna karşılık aidiyet, daha çok geleneksel topluluklara özgü, kolektif niteliklere sahip, organik ilişkiler üzerine kurulu ve yerel bağlamda anlam kazanan bir mensubiyet biçimini ifade etmektedir. Aidiyet, bireyin doğuştan sahip olduğu özelliklere dayanarak mitolojik ve ritüel unsurlar çerçevesinde şekillenen bir bağılılık ilişkisi olarak ortaya çıkarken; kimlik, bilişsel süreçler ve rasyonel değerlendirmeler doğrultusunda inşa edilen bir yapıya sahiptir. Bu nedenle geleneksel toplumlarda birey, büyük ölçüde kendisine miras kalan aidiyetlerle var olurken, modern toplumlarda birey kimliğini kendi tercihleri ve düşünsel yönelimleri doğrultusunda oluşturabilmektedir. Ayrıca aidiyet, somut ve yerel bağlar üzerinden kurulurken; kimlik, fiziksel sınırların ötesine geçebilen, daha soyut ve zihinsel bir çerçevede şekillenmektedir. Bu yönüyle kimlik, modern bireyin kendisini tanımlama biçimini yansıtırken, aidiyet daha çok toplumsal ve kültürel bağların sürekliliğini ifade etmektedir (İlkay, 2016, s.145). Bu bağlamda değerlendirildiğinde; aidiyet ve kimlik arasındaki ilişki, ulusal aidiyetin anlaşılmasında önemli bir kavramsal çerçeve sunmaktadır. Ulusal aidiyet, bireyin kendisini belirli bir milletin parçası olarak görmesi ve o milletin ortak tarih, kültür, dil, değerler ve sembolleriyle duygusal bir bağ kurmasıyla ortaya çıkmaktadır. Bu yönüyle ulusal aidiyet, aidiyet kavramının kolektif ve toplumsal boyutunu yansıtırken aynı zamanda kimlik kavramının bireysel ve bilinçli yönlerini de bünyesinde barındırmaktadır. Birey, bir ulusun üyesi olarak doğuştan gelen bazı kültürel ve tarihsel unsurları miras almakta; ancak bu aidiyetin sürdürülmesi ve içselleştirilmesi, bireyin zaman içerisinde geliştirdiği bilinç ve kabulle güçlenmektedir.

Modern toplumlarda ulusal aidiyet yalnızca aynı coğrafyada yaşamakla sınırlı kalmamakta, ortak değerler etrafında şekillenen bir birliktelik anlayışına dayanmaktadır. Bu nedenle ulusal aidiyet, geleneksel aidiyet biçimlerinin sunduğu ortak geçmiş duygusunu korurken, bireyin kendisini ulusal

topluluğun bir üyesi olarak tanımlamasıyla kimlik boyutu da kazanmaktadır. Başka bir ifadeyle ulusal aidiyet, aidiyetin duygusal ve tarihsel temelleri ile kimliğin bilinçli ve bilişsel yönlerinin kesişim noktasında yer almaktadır. Bu durum, bireyin hem toplumsal bütünleşmesini desteklemekte hem de kendisini ait olduğu ulusal topluluk içerisinde anlamlandırmasına katkı sağlamaktadır.

İğdır Caferileri Örneğinde Çok Katmanlı Aidiyet

Kimlik ve aidiyet olguları; bireylerin kendilerini tanımlama süreçlerinde tek bir referans noktasına dayanmayıp farklı sosyal, kültürel, dini ve ulusal bağlamların etkileşimiyle şekillenmektedir. Bu durum, bireylerin aynı anda birden fazla aidiyet alanına sahip olmalarına ve bu aidiyetleri farklı düzeylerde deneyimlemelerine yol açmaktadır. Literatürde "çok katmanlı aidiyet" olarak kavramsallaştırılan bu yapı; özellikle etnik, dini-mezhepsel ve ulusal kimlik unsurlarının bir arada bulunduğu topluluklarda daha belirgin biçimde gözlemlenmektedir.

Türkiye'nin doğu sınırında yer alan İğdır ili; sahip olduğu etnik, dini ve kültürel çeşitlilik nedeniyle çok katmanlı aidiyet ilişkilerinin incelenmesi açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bölgede yaşayan Caferiler; dini-mezhepsel kimliklerinin yanı sıra etnik, kültürel ve ulusal aidiyetlerini de eş zamanlı olarak deneyimlemekte ve bu farklı aidiyet alanları arasında özgün ilişki biçimleri geliştirmektedir. Bu bağlamda İğdır Caferileri örneği; dini-mezhepsel kimlik, milliyetçilik ve ulusal aidiyet arasındaki etkileşimin somut toplumsal yansımalarını ortaya koyabilmek açısından önemli bir inceleme alanı sunmaktadır. Bu bölümde, İğdır Caferilerinin aidiyet algıları çok katmanlı kimlik yaklaşımı çerçevesinde ele alınarak söz konusu aidiyetlerin birbirleriyle kurduğu ilişkiler değerlendirilecektir.

Çok katmanlı aidiyet kavramı; bireylerin aynı anda birden fazla toplumsal, kültürel, dini ve ulusal kimlik düzeyine eklenilebildiğini ifade eden bir yaklaşımı tanımlamaktadır. Bu çerçevede aidiyet, tek bir kimlik eksenine indirgenmeyip, farklı sosyal bağlamlar içerisinde şekillenen ve birbirini tamamlayabilen çoklu ilişkiler ağı olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla bireyler, yaşadıkları toplumsal ortamın özelliklerine bağlı olarak bu aidiyet katmanlarını eş zamanlı biçimde deneyimleyebilmektedir.

İğdır; tarihsel olarak farklı etnik, dini ve kültürel grupların bir arada yaşadığı bir sınır şehri olması nedeniyle çeşitlilik içeren bir sosyo-kültürel yapıya sahiptir. Bu çoklu yapı, hem yerel kimliklerin oluşumunda hem de toplumsal ilişkilerin biçimlenmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Bölgede yaşayan farklı topluluklar, ortak yaşam pratikleri içerisinde etkileşim hâlinde bulunurken aynı zamanda kendi özgün kimlik unsurlarını da koruyabilmektedir. Bu toplumsal çeşitlilik içerisinde Caferiler, İğdır'ın dini ve kültürel dokusunun önemli bileşenlerinden birini oluşturmaktadır. Hem mezhepsel kimlikleri hem de içinde bulundukları yerel ve ulusal bağlam nedeniyle Caferi topluluğu, çok katmanlı aidiyet ilişkilerinin gözlemlenebileceği özgün bir örnek teşkil etmektedir. Bu durum; Caferilerin yalnızca dini bir topluluk olarak değil aynı zamanda etnik, yerel ve ulusal kimlik katmanlarıyla iç içe geçmiş bir toplumsal yapı içerisinde değerlendirilmelerini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde İğdır Caferileri örneği üzerinden bireylerin sahip olduğu kimlik katmanlarının nasıl iç içe geçtiği ve bu katmanların birbirleriyle nasıl etkileşim kurduğunun ele alınması konunun anlaşılması için önem arz etmektedir. Böylece çok katmanlı aidiyet olgusunun somut bir toplumsal örnek üzerinden anlaşılması amaçlanmaktadır.

Türkiye'de Caferiler üzerine gerçekleştirilen çalışmaların büyük bir kısmında, bu topluluk genellikle "Azeri" kimliğiyle anılmaktadır. Bu adlandırmanın temel nedenlerinden biri, Türkiye'deki Caferilerin önemli bir bölümünün Azeri lehçesiyle iletişim kurmasıdır. Diğer bir neden ise Caferi topluluğunun bir kısmının yaklaşık bir asır önce Azerbaycan, bugünkü Ermenistan ve Kafkasya bölgesinden Türkiye'ye gerçekleşen göçler yoluyla bu coğrafyaya yerleşmiş olmasıdır. Topluluk içerisinde yer alan bazı bireylerin, aile geçmişlerini Kafkasya bölgesinden gerçekleşen göçlerle ilişkilendirdikleri ve bu tarihsel arka plan doğrultusunda kendilerini Azeri kimliği çerçevesinde tanımladıkları görülmektedir. Ayrıca birçok Caferi'nin Azerbaycan'da akrabalık bağlarına sahip

olduğu ve bu kişilerle iletişimlerini sürdürdüğü de tespit edilmiştir. Bununla birlikte, Türkiye’deki tüm Caferileri “Azeri” kimliği altında değerlendirmek doğru bir yaklaşım değildir. Zira topluluk içerisinde zaman içinde Caferiliği benimsemiş yerli Türkler, Kürtler ve Alevi kökenli bireyler de bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda, sonradan Caferiliği kabul eden bireylerin kendilerini “Azeri” kimliğiyle özdeşleştirmedikleri görülmüştür (Banaz, 2020, s.104).

Caferi bireylerin kendilerini ulusal kimlik bakımından nasıl tanımladıkları oldukça çeşitlilik gösterdiği için bu durumu net kategoriler altında sınıflandırmak güç görünmektedir. Bu çeşitliliğin temel nedeni, bazı Caferilerin aynı anda hem “Türk” hem de “Azeri” kimliklerine vurgu yapabilmeleridir. Bu durum, “çifte kimlik” yaklaşımı çerçevesinde açıklanabilir. Öte yandan kendini doğrudan “Caferi” kimliği üzerinden tanımlayan bireylerin varlığı da söz konusudur. Bu nedenle kimlik beyanları kişiden kişiye farklılık gösterdiğinden, bu alanın sabit ve kesin kategorilerle açıklanması yerine göreceli bir nitelik taşıdığı söylenebilir. Topluluk içerisindeki kimlik algılarının tek tip olmadığı ve bireyler arasında farklılık gösterebildiği çeşitli kaynaklarda da ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda bazı bireyler dini aidiyetlerini ön plana çıkararak kendilerini öncelikle “Caferi” olarak tanımlarken, ulusal kimlik açısından “Türk” kimliğini benimsemektedir. Buna karşılık bazı kişiler ise dini kimliklerinin yanı sıra etnik kökenlerini de vurgulayarak “Azeri Türkü” şeklinde bir tanımlamayı tercih etmektedir. Bu farklı yaklaşımlar birlikte değerlendirildiğinde, bireylerin kimlik tanımlamalarında çeşitli unsurları öne çıkarmalarına rağmen ulusal aidiyet bakımından Türk kimliğiyle güçlü bir bağ kurdukları anlaşılmaktadır.

Ulusal kimlik; belirli bir topluluğun kendi tarihsel birikimi, toplumsal deneyimi ve insan anlayışı doğrultusunda şekillendirdiği; sosyo-kültürel, hukuki ve normatif değerler çerçevesinde anlam kazanan bir aidiyet biçimini ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle ulusal kimlik, bireyin kendisini içinde yaşadığı topluma ait hissetmesi ve bu toplumsal yapının doğal bir parçası olarak konumlandırması üzerine kurulu bir “aidiyet” ilişkisidir. Bu yapı; eşitlikçi bir anlayış temelinde etkileşim kuran ve ortak bir yurttaşlık bilinci etrafında bir araya gelen; etnik, dilsel, kültürel ve dini açıdan farklılıklar barındırabilen geniş toplumsal kesimlerin bir aradalığını mümkün kılar. Buradaki temel unsur farklılıkların ortadan kaldırılması olmayıp bu farklılıklar üzerinden ortak bir yurttaşlık iradesinin inşa edilmesidir (Polat, 2016, s.177). Bu durum, topluluk üyelerinin kimlik algılarında ulusal aidiyet ile dini mensubiyetin birbirini tamamlayan unsurlar olarak değerlendirilebildiğini göstermektedir. Nitekim çeşitli çalışmalarda, bireylerin ulusal kimliklerini Türk olarak tanımlarken dini aidiyetlerini ise Şii-Caferi inancı çerçevesinde ifade ettikleri görülmektedir. Bu yaklaşım, yaşanan coğrafyaya ve toplumsal yapıya duyulan bağlılığın kimlik inşasında önemli bir yer tuttuğunu ortaya koymaktadır.

Taylor’a göre “ben kimim?” sorusu, yalnızca bireyin ait olduğu sosyal kategorileri belirlemeye yönelik bir soru değildir. Asıl mesele kişinin kendisini hangi değerler, topluluklar ve ilişkiler üzerinden anlamlandırdığı ve bunlarla ne ölçüde güçlü bir bağ kurduğudur. Bu bağlamda kimlik; soyut ve genel bir aidiyet tanımından ziyade belirli bir halk, topluluk veya ideal ile kurulan somut özdeşleşme ilişkisi üzerinden şekillenmektedir. Dolayısıyla kimlik sorusu, bireyin kendisini hangi toplumsal bağlamlara yerleştirdiğini ve hangi kolektif yapılarla anlamlı bir ilişki geliştirdiğini sorgulayan daha derin bir anlam taşımaktadır (Weir, 2014, s.114). Bu nedenle kimlik; soyut bir sınıflandırma meselesi olmaktan çok bireyin belirli bir topluluk, halk veya idealler bütünü ile kurduğu anlamlı bağlar üzerinden şekillenen bir aidiyet ilişkisi olarak değerlendirilmektedir.

Topluluk içerisinde kimlik tanımlamalarının tarihsel kökenler, dini aidiyetler ve ulusal mensubiyet algıları doğrultusunda farklılaşabildiği görülmektedir. Özellikle Kafkasya ve Azerbaycan coğrafyasıyla bağlantılı aile geçmişine sahip bireyler, etnik kökenlerini Azeri olarak ifade ederken dini aidiyetlerini Şii veya Caferi kimliği üzerinden tanımlayabilmektedir. Bununla birlikte bazı bireyler, dini kimliklerini ifade ederken “Caferi” kavramını tercih etmekte ve bu tercihi, söz konusu kavramın mezhepsel ayrışmaları daha az çağrıştırdığı düşüncesiyle açıklamaktadır.

Ayrıca etnik kökenlerini Azeri olarak kabul eden birçok kişinin, ulusal aidiyet bakımından kendilerini Türk kimliği içerisinde değerlendirdiği ve tarihsel göç süreçlerini kimlik oluşumlarının önemli unsurlarından biri olarak gördüğü anlaşılmaktadır.

Topluluk içerisinde ulusal ve mezhepsel kimliklere yönelik yaklaşımlar bireyler arasında farklı biçimlerde değerlendirilebilmektedir. Bazı görüşlere göre etnik köken, bireyin kendi tercihiyle belirlenmeyen bir unsur olduğundan, bu aidiyet üzerinden üstünlük veya aşağılık duygusu geliştirilmesi anlamlı görülmemektedir. Bu yaklaşım çerçevesinde Azeri kimliği, Türk topluluklarının bir parçası olarak değerlendirilmekte; vatandaşlık bağı ve ortak toplumsal yaşam ise aidiyetin temel unsurları arasında kabul edilmektedir. Mezhepsel kimlik açısından ise Caferilik, bireyin yaşamında doğal ve olağan bir mensubiyet biçimi olarak görülmekte, ayrı bir kimlik vurgusundan ziyade dini aidiyetin bir parçası şeklinde ele alınmaktadır.

Iğdır'daki Caferi topluluğun sosyal görünürlüğü yalnızca sayısal bir varlığa işaret etmemekte, aynı zamanda kamusal ve gündelik yaşam içerisinde belirginleşen kültürel ve dini pratiklerle de kendisini ortaya koymaktadır. Topluluk hem bireysel hem de kolektif düzeyde mezhepsel kimliğini görünür kılan ritüeller, anma günleri ve ibadet pratikleri aracılığıyla şehir yaşamının bir parçası hâline gelmektedir. Bu görünürlük, Caferilerin yerel toplumsal yapı içerisinde hem tanınan hem de etkileşim hâlinde olunan bir grup olarak konumlanmasını sağlamaktadır.

Dini pratikler açısından değerlendirildiğinde, Caferi cemaat yapısının özellikle dini ritüeller etrafında örgütlenen bir toplumsal birliktelik ürettiği görülmektedir. Cemaat merkezli bu yapı, bireylerin yalnızca ibadet düzeyinde değil, aynı zamanda sosyal dayanışma ve topluluk aidiyeti bağlamında da bir araya gelmelerine imkân tanımaktadır. Bu durum; mezhepsel kimliğin yalnızca inanç düzeyinde kalmayıp, gündelik yaşamı düzenleyen sosyal bir çerçeveye dönüştüğünü göstermektedir. Sünni çevreyle ilişkiler ise genel olarak tek yönlü bir karşıtlık yerine, birlikte yaşama pratiği içerisinde şekillenen çok katmanlı bir etkileşim alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Bazı durumlarda mezhepsel farklılıklar belirgin bir sınır üretmezken, özellikle dini ritüeller ve toplumsal etkileşim alanlarında karşılıklı bir uyum ve birlikte yaşama kültürünün geliştiği gözlemlenmektedir. Bununla birlikte farklılıkların tamamen silinmediği, ancak gündelik yaşam pratikleri içerisinde yönetilebilir ve esnek bir mesafe üzerinden sürdürüldüğü de söylenebilir. Bu yönüyle Iğdır örneği; mezhepsel kimliğin çatışmadan ziyade etkileşim ve uyum ekseninde yeniden üretilebildiği bir toplumsal alan sunmaktadır. Saha bulgularında ortaya çıkan kimlik beyanları, ulusal aidiyetin ve devletle kurulan ilişkinin Caferi bireyler açısından nasıl anlam kazandığını göstermesi bakımından ayrıca değerlendirilmelidir.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı algısı, Iğdır Caferileri örneğinde güçlü bir aidiyet zemini olarak öne çıkmaktadır. Saha verileri, katılımcıların önemli bir bölümünün ulusal kimliği devletin vatandaşlık çerçevesi üzerinden içselleştirdiğini göstermektedir. Bu bağlamda “Türk vatandaşlığı” yalnızca hukuki bir statü olmayıp aynı zamanda ortak yaşam, tarihsel birliktelik ve siyasal aidiyetin bir ifadesi olarak anlam kazanmaktadır. Elde edilen bulgular, topluluk içerisinde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına dayalı aidiyet anlayışının güçlü bir şekilde benimsendiğini göstermektedir. Bu aidiyet, bireylerin kimlik tanımlamalarında çoğunlukla sorgulanmayan ve doğal kabul edilen bir unsur olarak ortaya çıkmakta; etnik ve mezhepsel aidiyetlerin üzerinde ortak bir toplumsal çerçeve sunmaktadır.

Devlet kurumlarıyla kurulan ilişki bu içselleştirmenin somut göstergeleri arasında yer almaktadır. Eğitim kurumları, askerlik hizmeti ve kamu bürokrasisi gibi yapılar, Caferi bireylerin devletle doğrudan temas kurduğu temel alanlar olarak öne çıkmaktadır. Özellikle eğitim süreci, ulusal kimliğin erken yaşlarda edinildiği ve pekiştirildiği bir sosyalleşme alanı olarak işlev görmektedir. Benzer şekilde askerlik hizmeti, ortak yurttaşlık bilincinin güçlendiği ve farklı kimlik katmanlarının daha görünür olduğu bir deneyim alanı olarak değerlendirilmektedir. Kamu

kurumlarıyla kurulan gündelik ilişkiler ise devletin soyut bir yapı olmaktan ziyade, somut bir aidiyet çerçevesi olarak algılanmasına katkı sağlamaktadır.

Ulusal kimliğin kabulü ve içselleştirilmesi süreci, Caferi bireylerin kimlik anlatılarında genellikle doğrudan bir gerilim üretmemektedir. Aksine, ulusal aidiyet çoğu zaman mezhepsel kimlik ile paralel bir düzlemde varlık göstermektedir. Topluluk içerisinde ulusal aidiyete ilişkin söylemler incelendiğinde, Türk kimliği, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı ve yaşanan coğrafyaya bağlılık gibi unsurların yaygın biçimde benimsendiği görülmektedir. Bu durum, ulusal kimliğin bireylerin aidiyet dünyasında önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Bununla birlikte ulusal aidiyet, tek başına belirleyici bir kimlik unsuru olarak değil; etnik köken, dini mensubiyet ve kültürel aidiyet gibi diğer kimlik katmanlarıyla etkileşim içerisinde anlam kazanan çok boyutlu bir yapının parçası olarak ortaya çıkmaktadır.

“Türk kimliği – Caferi kimliği” ilişkisi bağlamında ise genel eğilimin çatışmadan ziyade uyum yönünde olduğu söylenebilir. Araştırma bulguları, bireylerin söz konusu kimlik unsurlarını birbirine alternatif ya da karşıt kategoriler şeklinde değerlendirmediklerini göstermektedir. Aksine bu aidiyetlerin, farklı düzeylerde işlev gören ve bireylerin kimlik algılarında eş zamanlı olarak varlık gösterebilen tamamlayıcı unsurlar olarak anlamlandırıldığı görülmektedir.

Türk kimliği daha çok ulusal ve siyasal bir çerçeveyi ifade ederken, Caferi kimliği dini-mezhepsel bir aidiyet alanı olarak konumlanmaktadır. Bu iki alanın birbirini dışlamaktan ziyade tamamlayıcı bir şekilde algılanması, çok katmanlı kimlik yapısının en belirgin örneklerinden birini oluşturmaktadır. Sonuç olarak Iğdır Caferileri örneğinde ulusal aidiyet, devletle kurulan kurumsal ilişkiler ve vatandaşlık bilinci üzerinden güçlü biçimde inşa edilirken; mezhepsel kimlik bu yapıyı tamamlayan ve bireyin toplumsal kimliğini çeşitlendiren bir unsur olarak varlığını sürdürmektedir.

Bu bilgiler ışığında Iğdır Caferileri örneğinde kimlik yapısı, tek bir aidiyet ekseni üzerinden açıklanamayacak kadar çok katmanlı bir görünüm arz etmektedir. Dini, etnik, yerel ve ulusal kimlik unsurları bireylerin yaşam dünyasında aynı anda varlık gösterebilmekte ve birbirini dışlayan kategoriler olmaktan ziyade, farklı bağlamlarda işlev kazanan tamamlayıcı unsurlar hâline gelebilmektedir. Bu durum; kimliğin sabit ve değişmez bir yapıdan çok, sosyal etkileşimler içerisinde sürekli yeniden üretilen dinamik bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu çok katmanlı yapı içerisinde kimliklerin her zaman eşit düzeyde görünür olmadığı, aksine bağlama göre farklı kimlik katmanlarının öne çıkabildiği gözlemlenmektedir. Bireyler, günlük yaşam pratiklerinde içinde bulundukları sosyal ortamın niteliğine bağlı olarak belirli bir kimlik unsurunu daha baskın şekilde ifade edebilmektedir. Örneğin kamusal alanda ulusal kimlik daha belirgin bir şekilde öne çıkarken, dini ritüeller ve topluluk içi etkileşimlerde mezhepsel kimlik daha görünür hâle gelebilmektedir. Benzer şekilde yerel aidiyet, özellikle sosyal ilişkiler ve gündelik dayanışma ağlarında belirleyici bir rol üstlenebilmektedir.

Bu bağlamda kimlik kullanımının durumsal bir nitelik taşıdığı, yani bireylerin kimliklerini sabit bir bütünlük içinde değil, bağlama duyarlı bir biçimde konumlandıkları söylenebilir. “Durumsal kimlik” olarak ifade edilebilecek bu yaklaşım, bireyin kimliğini karşılaştığı sosyal çevreye göre yeniden tanımlayabilme kapasitesine işaret etmektedir. Böylece aynı birey, farklı sosyal ortamlarda farklı kimlik katmanlarını ön plana çıkararak esnek bir aidiyet stratejisi geliştirebilmektedir.

Günlük yaşam pratikleri incelendiğinde bu esnekliğin oldukça belirgin olduğu görülmektedir. Aile içi ilişkilerde dini ve mezhepsel aidiyet daha merkezi bir konumda yer alabilirken, eğitim, iş hayatı veya kamu kurumlarıyla kurulan ilişkilerde ulusal kimlik daha görünür hâle gelmektedir. Yerel bağlamlarda ise “İğdırlılık” gibi coğrafi aidiyetler sosyal ilişkilerin düzenlenmesinde önemli bir referans noktası oluşturmaktadır. Bu çoklu yapı, kimliğin sabit bir hiyerarşi içinde değil, değişken ve bağlama göre yeniden şekillenen bir düzen içinde işlediğini

göstermektedir. Iğdır Caferileri örneği; kimliğin tek boyutlu bir aidiyet değil, farklı katmanların duruma göre öne çıkabildiği esnek ve çok yönlü bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, bireylerin hem dini-mezhepsel hem etnik hem de ulusal aidiyetlerini aynı yaşam alanı içerisinde uyumlu biçimde sürdürebildiklerini göstermesi bakımından önemlidir.

Sonuç

Bu çalışma, Türkiye’de kimlik siyaseti tartışmalarını Iğdır Caferileri örneği üzerinden ele alarak dini-mezhepsel kimlik, milliyetçilik ve ulusal aidiyet arasındaki ilişkinin sabit ve tek yönlü bir yapıdan ziyade, tarihsel, toplumsal ve bağlamsal koşullara göre yeniden şekillenen çok katmanlı bir karakter taşıdığını ortaya koymuştur. Çalışmanın temel çıkışı; kimliklerin birbirini dışlayan kapalı kategoriler olarak değil, aynı birey ve topluluk içerisinde eş zamanlı olarak var olabilen ve duruma göre farklı düzeylerde görünürlük kazanan esnek yapılar olduğu yönündedir.

Iğdır Caferileri örneği, bu çok katmanlı yapının somut bir toplumsal karşılığını sunmaktadır. Bulgular, mezhepsel aidiyetin bireylerin ulusal kimliğiyle zorunlu bir çatışma ilişkisi içinde olmadığını; aksine belirli sosyo-tarihsel koşullar altında bu iki alanın birbirini tamamlayan, hatta karşılıklı olarak besleyen bir nitelik kazanabildiğini göstermektedir. Bu durum; özellikle Türkiye’de kimlik tartışmalarında sıkça varsayılan “dini kimlik–ulusal kimlik gerilimi” tezinin her bağlamda geçerli olmadığını, aksine yerel deneyimlerin bu ilişkiyi daha karmaşık ve çok boyutlu hale getirdiğini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın önemli bulgularından biri; ulusal aidiyetin Caferi bireyler açısından çoğunlukla vatandaşlık, ortak tarih ve devletle kurulan kurumsal ilişkiler üzerinden içselleştirilmiş bir anlam taşımasıdır. Bu çerçevede Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı yalnızca hukuki bir statü olarak değil, aynı zamanda güçlü bir toplumsal aidiyet zemini olarak işlev görmektedir. Eğitim, askerlik ve kamu kurumlarıyla kurulan ilişkiler bu aidiyetin gündelik yaşamda yeniden üretilmesini sağlayan temel sosyalleşme alanları olarak öne çıkmaktadır. Böylece ulusal kimlik, bireylerin diğer aidiyet katmanlarını dışlayan bir unsur olmaktan ziyade onları kuşatan bir üst çerçeve niteliği kazanmaktadır.

Bununla birlikte çalışma; kimliklerin sabit bir hiyerarşi içinde değil durumsal ve bağlama duyarlı bir biçimde işlediğini de ortaya koymuştur. Dini-mezhepsel kimlikler özellikle ritüel alanlarda ve cemaat içi ilişkilerde daha görünür hale gelirken, ulusal kimlik kamusal ve kurumsal bağlamlarda daha baskın bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Etnik ve yerel aidiyetler ise gündelik yaşam pratiklerinde sosyal ilişkilerin örgütlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu durum; kimliğin tek bir merkezden yönetilen bir yapı değil, farklı bağlamlarda farklı katmanların öne çıkabildiği dinamik bir sistem olduğunu göstermektedir.

Iğdır Caferileri örneği aynı zamanda “Türk kimliği” ile “Caferi kimliği” arasında zorunlu bir karşılıklı bulunmadığını da ortaya koymaktadır. Saha verileri, bu iki kimliğin çoğu durumda birbirini dışlayan değil, farklı anlam düzeylerine sahip ve eş zamanlı olarak yaşanabilen aidiyet biçimleri olarak algılandığını göstermektedir. Türk kimliği daha çok ulusal-siyasal bir çerçevede anlam kazanırken, Caferi kimliği dini ve mezhepsel bir referans alanı olarak varlığını sürdürmektedir. Bu ayrım, çatışmadan ziyade işlevsel bir farklılaşmaya işaret etmektedir.

References

- Aktay, Y. (1998). Kültürel sahilik söylemleri ve modernlik. *Tezkire*, (14-15), 13-42.
- Alptekin D. (2011). *Toplumsal aidiyet ve gençlik: Üniversite gençliğinin aidiyeti üzerine sosyolojik bir araştırma* [Doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Anderson, B. (1993). *Hayali cemaatler: Milliyetçiliğin kökenleri ve yayılması*, 1. B (Çev. İ. Savaşır). Metis Yayınları.
- Anık M. (2012). *Kimlik ve çokkültürcülük sosyolojisi*. Açılım Kitap.
- Banaz Ş. (2020). *Anadolu'da Ca'ferilik ve Ca'feriler (Çorum Ehl-i Beyt Vakfı Örneği)*, Sonçağ Akademi.
- Benhabib, S. (1999). Demokratik moment ve farklılık sorunu. İçinde *Demokrasi ve farklılık*, Haz: Seyla Benhabib, Çev: Z. Gürata-C.Gürsel, WALD Yayını, ss.12.
- Bilgin, N. (2001). *İnsan ilişkileri ve kimlik*. Sistem Yayıncılık.
- Capps, W.H. (2005). Toplum ve din. İçinde *Din, toplum ve kültür, din sosyolojisi ve antropolojiye giriş*, çev. Ali Coşkun, İz Yayıncılık, ss. 23.
- Farina, J. (2021). Nationalism, globalism, and religion. *Revista Portuguesa de Phliosofia*, 411-426.
- Polat, F. (2016). Kültürel kimlikten ulusal kimliğe, Kırgızistan örneği. İçinde *Kimlik ve din*, ed. Abdullah Özbolat, Mustafa Macit, Karahan Kitabevi, ss. 177-78.
- Gellner, E. (1992). *Uluslar ve ulusçuluk*, 1.B. (Çev. B. E. Behar). İnsan Yayınları.
- Greenfeld, L. (1996). *Nationalism and modernity*. *Social Research*, 63(1). pp. 3-40.
- İlkay, Ş. (2016). Yol bir, süre binbir modernleşme, kimlik ve topluluk: Alevilik örneği. İçinde *Kimlik ve din*. Karahan Kitabevi, ss. 127-66.
- Kalın, İ. (2006). *Kimlik siyaseti ve Pandora'nın kutusu*. Radikal 2.
- Kitromilides, P.M. (2005). Elie Kedourie'nin milliyetçilik çalışmasına katkısı. *Orta Doğu Çalışmaları*, 41(5). <https://doi.org/10.1080/00263200500233166>
- Kostaryano, R. (2001). *Kimlik pazarlığı: Fransa ve Almanya'da devlet ve göçmen ilişkileri*. Çev: Ali Berktaş, İletişim Yayınları, (1. baskı).
- Nuray, M. (2000). Siyaseti savunmak. *Türkiye Günlüğü*, (59), ss.5.
- Özbey, İ.B. (2021.) *Kimlik inşası*. Çizgi Kitabevi, ss. 60.
- Özkırımlı, U. (2009). *Milliyetçilik kuramları*. Doğu Batı Yayınları.
- Smith, A. D. (1996). Culture, community and territory: The politics of ethnicity and nationalism. *International Affairs*, 72(3), 445-458.
- Tok, N. (2006). Çok kültürcülüğe bir yanıt olarak tekkültürcülük ve çokkültürcülük. *Demokrasi Platformu*, 2(5), 19-33.
- Weir, A. (2014). Taylor ve Foucault arasında modern kimlikler. İçinde *Kimlik politikaları, tanınma, özdeşlik ve farklılık*, ed. Fırat Mollaer, Doğu Batı Yayınları, s. 114.
- Williams, B. F. (1989). A class act: Anthropology and the race to nation across ethnic terrain. *Annual Review of Anthropology*, 18, 401-444. <http://www.jstor.org/stable/2155898>
- Yapıcı, A. (204). *Din, kimlik ve ön yargı, biz ve onlar*. Karahan Kitabevi.

ETHICAL DECLARATIONS

Research and Publication Ethics

I declare that this article is an original work and was prepared in accordance with the principles of scientific research and publication ethics. The article has not been published elsewhere and is not currently under review by another journal.

All sources used in the study have been cited in accordance with academic standards. I declare that the study does not contain plagiarism, fabrication, falsification, or manipulation of data, and that the research findings have been presented in accordance with the principles of scientific integrity.

Author Contributions

The author single-handedly designed, conducted, and analyzed the study and prepared the report for this article. I have reviewed and approved the final version of the article and agreed to its publication.

Conflict of Interest

I declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

Funding

This research did not receive any specific grant, financial support, or funding from any public, commercial, or non-profit funding agencies.

Artificial Intelligence (AI) Usage Disclosure

During the preparation of this manuscript, artificial intelligence tools may have been used solely for limited purposes such as language editing, translation assistance, and stylistic improvement. Any AI-assisted translations or language corrections were carefully reviewed and verified by the author. Artificial intelligence tools were not used to generate the core scientific content, research design, analysis, or scholarly conclusions. All academic responsibility for the content of the manuscript rests entirely with the author.

Copyright and Permissions

I confirm that all necessary permissions for copyrighted materials have been obtained where required and that the manuscript does not violate any intellectual property rights.

Author Approval

I confirm that they have read and approved the final version of the manuscript and consent to its submission and publication.

ETİK BEYANLAR

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu makalenin özgün bir çalışma olduğunu ve bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlandığını beyan ederim. Makale daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olup başka bir dergide değerlendirme sürecinde değildir.

Çalışmada kullanılan tüm kaynaklar akademik kurallara uygun biçimde atıflanmıştır. Çalışmanın intihal, veri uydurma, veri tahrifi veya manipülasyon içermediğini; araştırma bulgularının bilimsel dürüstlük ilkelerine uygun şekilde sunulduğunu beyan ederim.

Yazar Katkısı

Çalışmanın tasarlanması, yürütülmesi, analizi ve makalenin raporlama aşamasını tek başına yürütmüştür. Makalenin son hâlini okuyup onayladım ve yayımlanmasını kabul ettim.

Çıkar Çatışması

Bu makalenin yayımlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan ederim.

Finansal Destek

Bu araştırma herhangi bir kamu kurumu, ticari kuruluş veya kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından finansal olarak desteklenmemiştir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Makalenin hazırlanması sürecinde yapay zekâ araçlarından yalnızca dil düzenleme, çeviri desteği ve anlatım iyileştirmesi amacıyla sınırlı ölçüde yararlanılmıştır. Yapay zekâ araçları tarafından yapılan çeviri ve dil düzenlemeleri tarafımdan dikkatle kontrol edilmiştir. Yapay zekâ araçları çalışmanın bilimsel içeriğinin, araştırma tasarımının, analizlerinin veya akademik sonuçlarının oluşturulmasında kullanılmamıştır. Makalenin içeriğine ilişkin tüm akademik sorumluluk bana aittir.

Telif Hakları ve İzinler

Telif hakkı gerektiren materyaller kullanılmışsa gerekli izinlerin alındığını ve çalışmanın herhangi bir fikrî mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan ederim.

Yazar Onayı

Makalenin son hâlini okudum, onayladım ve yayımlanmasını kabul ettiğimi beyan ederim.